

DE GEUZENPENNING

MUNT- EN PENNINGKUNDIG NIEUWS

12e JAARGANG

No 1

JANUARI 1962

CORPUS EN SYLLOGE

De Griekse numismatiek is, daar er over een periode van zo'n duizend jaar, uit meer dan veertienhonderd muntplaatsen wel honderdduizenden munten bewaard zijn, die over het algemeen geen datering, en soms geen plaats van herkomst vermelden, een veel ingewikkelder kwestie dan de Romeinse, die men per slot van rekening kan beschouwen als bestaande uit munten van maar één van de vele staten die in de oudheid munten geslagen hebben, zij het de grootste.

Geen wonder dus dat de Griekse numismatiek (waaronder verstaan wordt alles wat niet per se Romeins is, ook al zijn de munten zo weinig Grieks als die van de inheeme stammen in Spanje) nog veel minder een overzichtelijk geheel vormt dan de Romeinse, en dat een Corpus, een verzamelwerk waarin alle Griekse munten systematisch geordend zijn, wel vaak als een stoutmoedig plan is opgevat, maar nooit tot uitvoering is gekomen. Dat is niet alleen met de munten zo gegaan, ook het ideaal van een Thesaurus¹ van de Griekse taal, een woordenboek waarin alle woorden van het oud-Grieks verzameld worden met de plaatsen waar zij voorkomen, is nooit definitief verwezenlijkt, in tegenstelling tot het Latijn, waarvan een Thesaurus al vele jaren in bewerking is. Aan het eind van deze eeuw ontstonden er grootse plannen, maar nadat iemand uitgerekend had dat de bestaande Griekse literatuur de Latijnse tienmaal in grootte overtrof, terwijl er ook van een groot aantal schrijvers

geen betrouwbare editie bestond, werd het plan tenslotte opgegeven, zodat men zich nu concentreert op het bewerken van Lexica en Indices van verschillende schrijvers².

De Griekse numismaten is het niet anders vergaan. Als curiositeit blijve een zestiende eeuwse poging niet onvermeld. Een zekere Wolfgang Lazius, medicus uit Wenen, publiceerde in 1588 van zijn gigantisch werk, een waar corpus nummorum, dat bijna

DE GEUZENPENNING

DRIEMAANDELIJKE UITGAVE

van het Kon. Ned. Genootschap voor

Munt- en Penningkunde

en van de Vereniging voor

Penningkunst

REDACTIE

J. P. Guépin

Dr. H. H. Zwager

J. Vinkenborg

REDACTIE-SECRETARIAAT

J. Schulman

Keizersgracht 448

Amsterdam-C.

ABONNEMENTSPRIJS

voor niet-leden van

een der beide verenigingen

f 3.— per jaar

ADVERTENTIES

¼ pagina f 50.— per jaar

POSTREKENING 260629 t.n.v.

De Geuzenpenning

Amsterdam

zevenhonderdduizend munten zou beschrijven, als mager specimen, om een voorproefje te geven, als het ware een pan uit het dak, waaruit men het geheel zou kunnen herkennen, zoals aan de klauw de leeuw . . . een paar bladzijden uit het tweede deel van de derde afdeling. Onnodig te zeggen dat dit ambitieuze werk op niets is uitgelopen³. Het zou niet de laatste mislukking blijken te zijn.

In de negentiende eeuw, de eeuw van de grote encyclopedieën en handboeken op haast ieder gebied, nam Theodor Mommsen die al het projekt van een Corpus van Latijnse inscripties had gesteund, het initiatief om door de Pruisische Akademie nu ook een Corpus Nummorum uit te laten geven. In 1887 schreef hij over de wenselijkheid van een dergelijk systematisch overzicht van alle Griekse munten een memorandum aan het ministerie, waarin hij tot de konklusie kwam dat het een wel enorme, maar toch uitvoerbare onderneming zou zijn. De leiding werd opgedragen aan Imhoof-Blümer.

Deze Imhoof-Blümer had enige jaren eerder een revolutionaire ontwikkeling in de Griekse numismatiek ingeluid.

Tot dusver had men er zich mee tevreden gesteld munten van hetzelfde type, dus voorstelling, opschrift, metaal en ongeveer gewicht, onder een nummer te brengen. Voor dit doel kon men desnoods volstaan met gravures en nauwkeurige beschrijvingen. Maar in 1878 publiceerde Imhoof-Blümer een artikel over de munten van Akarnanië, waarin hij als eerste wees op het belang, niet zozeer van de munt als wel van het stempel waarmee de munt geslagen was.

Zo is het bijvoorbeeld mogelijk dat twee munten met geheel verschillende keerzijden, dank zij het feit dat zij eenzelfde voorzijde stempel gemeen hebben, toch bij elkaar blijken te horen⁴.

In 1906 publiceerde Regling een monografie over de munten van Terina, waarbij als verfijning van de methode van Imhoof-Blümer ook nog gelet werd op de geleidelijke slijtage van de stempels, zodat hij hierdoor vaste chronologische konklusies kon winnen⁵. Hierna kwamen in snelle opeenvolging belangrijke monografieën over verschillende steden tot stand, die dus een zo compleet mogelijk munten materiaal bieden, waarbij alle stempels ook afgebeeld worden. Hiervoor moet men dus eerst gipsafdrukken van de betreffende munten uit alle musea en particuliere verzamelingen, uit collecties van munthandelaars etc. zien bijeen te krijgen. Het is duidelijk dat dit verzamelen, en het rangschikken, het historisch en stilistisch interpreteren van een dergelijk materiaal een enorme arbeid vereist; sommige van deze monografieën zijn dan ook een waar levenswerk.

Dit is echter een twintigste eeuwse ontwikkeling; de konsekwentie van de door Imhoof-Blümer gepropageerde methode, dat nu elk munt-exemplaar van uniek belang was geworden zodat „doubletten” eigenlijk niet meer bestaan, was aan het eind van de negentiende eeuw nog niet geheel doorgedrongen. Dit is van invloed geweest op de geschiedenis van het Berlijnse Corpus Nummorum.

Men besloot in Noord-Griekenland te beginnen, en in 1898 verscheen als eerste deel Dacië en Moesië, bewerkt door Pick. Direkt uit het voorbericht blijkt een weifeling over de opzet, die later fataal zou blijken te zijn: Die Publikation der Kataloge einzelner Museen kann vom wissenschaftlichen Standpunkt aus nur als vorbereitend angesehen werden, das methodische Ziel ist die Publikation, wenn nicht der Stempel, was sich nicht erreichen lässt, doch der gleichen Gepräge. Aan de ene kant werd het corpus wel als een definitieve publikatie beoogd, die alle voorafgaande literatuur zou ver-

vangen, maar aan de andere kant was het verzamelde materiaal allerminst volledig; zelfs was men er niet in geslaagd van alle munten afgietsels te verkrijgen, zodat men op de beschrijving in oude literatuur af moest gaan, wat mogelijk was omdat men er zich mee vergenoegde de munten van op elkaar gelijkende stempels onder een nummer te brengen⁶.

Na het verschijnen van het eerste deel trok Pick zich terug, en het duurde enige tijd voor nieuwe medewerkers gevonden waren. Tenslotte nam Regling op zich de rest van Moesië te bewerken, terwijl Strack en Münzer de Thrakische munten zouden verzorgen, Gaebler die van Makedonië en Paionië, terwijl aan de voorbereidingen voor het corpus van Klein-aziatische munten begonnen werd door Kubitschek en v. Fritze. In 1906 publiceert Gaebler het eerste deel van de munten van Makedonië en Paionië, een publikatie die voorbereid was door talrijke voorstudies in het *Zeitschrift für Numismatik*.

Een belangrijke vooruitgang was dat het Gaebler gelukt was voor een groot gedeelte het materiaal volledig in gipsafdrukken te verzamelen, zodat nu inderdaad het ideaal, stempels, niet munten, te publiceren, bereikt werd. Maar nu wreekte zich des te meer de halfslachtige opzet, de onvoldoende voorbereiding. In 1905 maakten Regling, Strack en Münzer gezamenlijk een reis door de Balkan, ter voorbereiding van hun deel van het werk. Het resultaat was verrassend, men vond zelfs voor een eventueel supplement van het verschenen eerste deel, Dacië en Moesië, zoveel munten, dat het aantal nummers wel verdubbeld zou kunnen worden⁷. Gaebler kreeg van Regling en v. Fritze, die ook aan het reizen was, afgietsels toegestuurd van munten van Makedonië uit de derde eeuw en van Beroia. Het gevolg was dat voor dit gedeelte van zijn boek veertig nieuwe verzamelingen

materiaal opleveren. Voor het eerste gedeelte, dat al af was, kon dit niet meer gebruikt worden. Daarbij kwam dat de platen alle tegelijk in 1895 gemaakt waren, zodat het enorme werk in slechts vijf platen onvoldoende geïllustreerd werd⁸.

Geen wonder dat de moeilijkheden in een polemiek naar buiten traden. In 1907 publiceerde v. Fritze een bespreking van het werk van Gaebler, waarin hij in een lange vergelijking met het Corpus Inscriptionum de zoveel grotere moeilijkheden van een Corpus Nummorum uiteenzette. Ook hem leek het ideaal, het publiceren van de stempels, onbereikbaar, al moest er zoveel mogelijk naar gestreefd worden⁹.

Een jaar later verzette Strack zich tegen deze opvatting; volgens hem zou indien de methode van v. Fritze en Gaebler gevolgd werd, het Corpus in nog geen honderd jaar klaar komen. Hij stelt dan als hervorming voor dat moet vervallen: 1e de stempelvergelijking, 2e de volledige bewerking van de oudere literatuur, 3e de te grote nauwgezetheid in de beschrijving van afwijkingen van op elkaar lijkende munten, 4e het geloof dat de bewerker het laatste woord moet zeggen over het door hem bewerkte materiaal¹⁰.

Hiertegen verzette v. Fritze zich bijzonder fel, daar dan inderdaad de hele originele opzet van het corpus teniet gedaan werd¹¹.

Maar Strack geeft, in zijn deel Thrakische munten, het stempelonderzoek bewust op, en als tenslotte Gaebler, in 1935 pas, zijn tweede deel van de munten van Makedonië en Paionië publiceert, moet hij toegeven dat het oorspronkelijke plan te ambitieus is geweest. Hij biedt nu, in plaats van een corpus, slechts een selectief overzicht van zijn materiaal¹².

Na de oorlog, in 1946, krijgt Kleiner van de Berlijnse Akademie de opdracht het werk aan het Corpus voort

te zetten, daar Gaebler door zijn hoge ouderdom – hij sterft een jaar later – daar niet meer toe in staat is. Kleiner zelf kan dan niet anders doen dan het *Corpus liquidieren*¹³.

Hij begint in plaats daarvan met de publikatie van het eerste deel van de duitse serie van de *Sylloge Nummorum*.

In 1931 was de British Academy begonnen met de publikatie van deze *Sylloge* serie. Het voorbeeld was nu niet het *Corpus Inscriptionum*, maar het *Corpus Vasorum*. Bij vazen en scherven was minder nog dan bij munten een systematische opzet te verwezenlijken, vandaar dat men deze per museum, wel in uniforme uitvoering, en met volledige illustratie, was gaan publiceren. Nu men een dergelijke serie voor munten begint, wordt dus de oude gewoonte van het publiceren per verzameling weer opgevat.

Er is echter een belangrijk verschil in opzet: alle munten worden afgebeeld, hier valt geheel en al de nadruk op. De tekst wordt zo summier mogelijk gehouden, en bevat alleen een opsomming van die gegevens die niet uit de afbeelding zijn af te leiden, als metaal, gewicht, stempelplaatsing en herkomst van het exemplaar.

Immers het doel is alleen het materiaal te verschaffen waar schrijvers van monografieën uit zullen kunnen putten bij hun stempelonderzoek. Dit doel is dus uitermate bescheiden; de toekomstige bewerkster wordt verteld waar hij zijn munten kan vinden, waarbij men hoopt dat hij met de afbeeldingen kan volstaan, en dus de hoeveelheid afgietsels kan beperken. Daarom worden ook de platen slechts aan een kant bedrukt, zodat men eventueel kan gaan uitknippen. Alleen de laatste *Sylloge*, de Amerikaanse, heeft met deze dure gewoonte gebroken. Het doel het aantal benodigde gipsen te verminderen wordt niet steeds bereikt; de conservator van de afdeling griekse munten van het ka-

binet in Kopenhagen, Mørkholm, zelf medewerker aan de Kopenhaagse *Sylloge*, en in zijn wetenschappelijk werk beoefenaar van het stempelonderzoek, was zo vriendelijk mij per brief mee te delen dat door het verschijnen van de *Sylloge* het aantal in Kopenhagen gevraagde gipsafdrukken niet was verminderd.

Inderdaad bieden voor het minutieus stempelonderzoek foto's over het algemeen te weinig houvast, terwijl het voor de ordening van het materiaal toch ook eenvoudiger is, als men alles uniform in afgietsels bij elkaar heeft. Merkwaardig is dat al spoedig bleek dat de *Sylloge* ook voor andere doeleinden werd gebruikt. Langzamerhand neemt de hoeveelheid tekst toe, daar de ervaring had uitgewezen dat de eerste twee *Volumes* te weinig informatie gaven¹⁵.

Dit wordt nog uitgebreid in de Kopenhaagse *Sylloge*, immers, daar te verwachten was dat de publikatie van deze grote kollektie van 25000 munten een gelijke functie zou krijgen als de BMC, namelijk van naslagwerk ten behoeve van determinatie, worden tenslotte dateringen opgenomen¹⁶. Kleiner volgt dit voorbeeld in de Duitse *Sylloge*, en stelt ook nog zoveel mogelijk de stempelkoppelingen vast. Met veroverende bescheidenheid geeft Kleiner de reden van zijn uitgebreide beschrijvingen: een duitse katologus kan nu eenmaal niet zo summier zijn, daar de numismatische kennis in Duitsland niet zo verbreid is als in Engeland, en hij zichzelf ook niet als „zünftiger Numismatiker” wil laten gelden¹⁷.

Deze ontwikkeling is inderdaad begrijpelijk; wie een dergelijk werk publiceert, is het niet alleen aan zijn wetenschappelijke reputatie, maar ook aan de kollektie verplicht, de publikatie zo foutloos mogelijk te maken. Daarvoor zal hij zich telkens in de betreffende literatuur moeten verdiepen, en dan is het nog maar een

kleine stap om ook de bron van zijn kennis te vermelden. Het is echter wel goed op te merken, dat vooral in de publikatie van de Kopenhaagse Sylloge deze reeks de oorspronkelijke doelstelling van de Sylloge voorbij-schiet.

Het sukses van de opzet kan blijken uit het feit dat nu, na de Engelse, Deense en Duitse ook een Amerikaanse serie is begonnen. Wat het nut van de Sylloge betreft: ten eerste wordt de oorspronkelijke doelstelling bereikt voor de anders zo moeilijk toegankelijke privékollekties, en ten tweede wordt vooral de Sylloge Kopenhagen – maar daarnaast ook de andere – voortdurend gebruikt voor de determinering van de munten. Hoe meer munten men ter vergelijking bij elkaar kan brengen, hoe beter.

Zo heeft onlangs, toen ik de verzameling Alexander munten naar de inzichten van Newell wilde ordenen, de nieuwste Amerikaanse Sylloge mij kunnen helpen voor die munten die niet ergens anders gepubliceerd zijn, omdat daarin deze munten geordend waren volgens de principes die Newell toepaste in zijn, aan het Amerikaans Numismatisch Museum gelegateerde gipsenverzameling.

Het lijkt dus of de Sylloge de direkte, bescheidener opvolger is geworden van het Corpus. Maar zijn taak is voorbereidend, ondertussen wordt er toch nog steeds gewerkt aan de publikatie van een compleet muntenmateriaal in de verschillende monografien, nu niet meer zo centralistisch opgezet, met het idee van: we beginnen in het noorden, ook al komen dan het eerst de betrekkelijk oninteressante keizermunten van Dacië en Moesië aan de beurt, nee, in een meer vrije ongedwongen volgorde verschijnt de ene monografie na de andere. Opvallend is daarbij te zien hoe de Noord-griekse steden zich in de belangstelling verheugen, het werk

van May over Ainos, van Desneux over Acanthus, van Raymond over de vroege Makedonische koningsmunten, konden voortbouwen op de basis die door het Corpus was gelegd. En ten slotte is onlangs een monografie verschenen, die nu voor het eerst de munten van een landschap publiceert, maar nu volkomen volledig, met nog een niets te wensen overlatende documentatie op historisch, archeologische en epigrafische gebied, het boek van de jonge duitse numismaat Franke over de munten van Epirus. Daarin is het oude ideaal van het corpus volkomen bereikt, zelfs glansrijk overtroffen¹⁸.

J. P. GUÉPIN.

¹ een Corpus biedt het volledige materiaal, bv. Corpus Iuris, een Thesaurus is eigenlijk een „Schatkamer”, een Sylloge is een collectie, verzameling.

² zie R. Scott en H. G. Liddel, *A Greek English Lexicon*, Preface 1925, V.

³ E. Babelon, *Traité des Monnaies Grecques et Romaines*, I, 1, 1901, 100.

⁴ F. Imhoof-Blümer, *Die Münzen Akarnaniens*, ZN, 10 (1878), 1 vv.

⁵ K. Regling, *Terina*, 66 Programm zum Winkelmannsfeste, 1906.

⁶ B. Pick, *Dacië und Moesië*, I, pp. V en IX.

⁷ F. Imhoof-Blümer, Bericht über das Griechische Münzwerk der Preussischen Akademie, *Congrès International de Numismatique et d'Art de la Médaille contemporaine*, 1910, Mémoires, 1 vv.

⁸ H. Gaebler, *Makedonia und Paionia*, I, p. V.

⁹ H. v. Fritze, *Das Corpus Nummorum, sein Wesen und seine Ziele, nebst einer Besprechung von Band III*, 1; *Klio*, 7 (1878), 1 vv.

¹⁰ bespreking van dl. III, 1, door M. L. Strack, *Gött. gel. Anz.*, 170, 3 (1908) 171 vv.

¹¹ H. v. Fritze, Nochmals das Corpus Nummorum, *Nomisma*, 2 (1908), 36 vv.

¹² H. Gaebler, *Makedonia und Paionia*, 2, p. V.

¹³ *Sylloge v. Aulock*, Einleitung.

¹⁴ *Sylloge I*, 1, Preface.

¹⁵ *Sylloge III*, 1, Preface.

¹⁶ *Sylloge Copenhagen*, 1, Preface, 4.

¹⁷ *Sylloge v. Aulock*, Einleitung.

¹⁸ P. F. Franke, *Die Antiken Münzen von Epirus*, 1961.

BIBLIOGRAFIE

Corpus:

Die Antiken Münzen Nord-Griechenlands

I, 1: B. Pick, *Dacien und Moesien*, 1898;

I, 2: B. Pick – K. Regling, 1910.

II, 1: M. L. Strack, *Thrakien*, 1912.

III, 1: H. Gaebler, *Makedonia und Paionia*,

1906; III, 2: 1935.

Sylloge:

Sylloge Nummorum Graecorum.

Engelse serie:

I, 1, *The collection of Capt. E. G. Spencer Churchill, The Salting Collection in the*

Victoria and Albert Museum, 1931;

I, 2, *The Newnham Davis Collection*
Aberdeen, 1936.

II, *The Lloyd Collection*, 1-8 1933.

III, *The Lockett Collection*, 1-5 1938-49.

IV, *Fitzwilliam Museum: Leake and General Collections*, 1940-

V, *Ashmolean Museum, Evans Collection*, 1951.

Deense serie:

The Royal Collection of Coins and Medals, Danish National Museum, 1942-

Duitse serie:

Sammlung v. Aulock, 1957-

Amerikaanse serie:

The Burton Y. Berry Collection, 1961-

Ulocrino, Alexander van Aphrodisias en Aristoteles.

Bertoldo di Giovanni, keizer Frederik III.

PENNINGEN EN PLAQUETTES OP DE TENTOONSTELLING
 „MEESTERS VAN HET BRONS DER ITALIAANSE RENAISSANCE”
 IN HET RIJKSMUSEUM

Het sprak van zelf dat op de tentoonstelling „Meesters van het brons der Italiaanse Renaissance” penningen en plaquettes niet mochten ontbreken. Het sprak evenzeer van zelf dat volledigheid hier mogelijk noch gewenst zou zijn. Alleen door een keuze uit het over-rijke materiaal kon de juiste maat bereikt worden. Deze keuze van 79 nummers werd gedaan uit de collecties van vele Italiaanse musea. Het tijdvak dat zij omvat beslaat een kleine twee eeuwen: van het begin der vijftiende eeuw tot het laatste kwart van de zestiende. Alle bekende namen uit deze periode zijn hierin vertegenwoordigd. Daar is allereerst het camee-achtige ovale bronsje met het portret van Leon Battista Alberti uit 1435, dat aan de meester zelf wordt toegeschreven. Van Pisanello zijn er vijf penningen: die op keizer Johannes VIII Palaeologus, Niccolò Piccinino, de humanist Vittorino da Feltre, markgraaf Lionello d'Este van Ferrara en Francesco I Sforza. Amadio da Milano is vertegenwoordigd met een penning op Niccolò III d'Este, Matteo de' Pasti met een op Quarino da Verona; van Filarete ziet men er een penning op zichzelf, van Paolo da Ragusa een op Federigo van Montefeltre. Van deze vaak afgebeelde hertog van Urbino zijn natuurlijk nog andere portretpenningen aanwezig, namelijk een van Clemente da Urbino en een van Pietro Torrigiani, waarop de markante kop van de reeds op leeftijd gekomen vorst omringd is door de met gotische letters, als het ware met kostelijke bijoux, bezette Orde van de Kouseband. Om niet te uitvoerig te worden laat ik het bij de blote ver-

melding van werken van Amadio da Milano, Marescotti, Giovanni Boldù, Gianfrancesco Enzola, Sperandio Savelli en Giovanni Candida.

Twee penningen door Antico, beide op Gianfrancesco Gonzaga, staan door hun klein formaat dicht bij de oorspronkelijke Romeinse voorbeelden dan de grotere, waarmee Pisanello al direct begonnen was. Maar hoeveel hoger in kwaliteit, hoeveel fijner dan de gemiddelde Romeinse keizersmunt is de uitvoering hier: het zorgvuldig uitgewerkte profiel, de zuiver aangevoelde plaatsing in het vlak, de indringende psychologische visie op de niet bijzonder sympathiek aandoende afgebeelde! Eenzelfde hergeboorte deed Antico de Oudheid ondergaan in de twee uiterst persoonlijk gemodelleerde figuren van donker brons met vergulde haren, kleren en sandalen, die op de tentoonstelling te zien zijn. Zij stellen de Apollo van het Belvedere en een Meleager (een tot voor kort onbekend beeld, dat het Victoria and Albert Museum niet lang geleden heeft verworven) voor.

Er zijn méér van dergelijke vergelijkingen te trekken en het is, aldus doende, boeiend de penningen te zien omringd door beeldhouwwerken uit dezelfde tijd of zelfs van dezelfde hand. Bertoldo's karakteristieke penningportret van keizer Frederik III kan hier vergeleken worden met de kop van diens meesterlijke vioolspellende Apollo uit het Bargello, met de vastberaden gezichten van diens ruiters op het bekende reliëf uit hetzelfde museum en met de Hercules uit de verzameling Frederiks (vroeger Kaiser Friedrich Museum, Berlijn).

KONINKLIJK PENNINGKABINET

Tussen de penningen door zijn kleine plaquettes geëxposeerd van meesters als de Lombardische kunstenaar, die zich achter het pseudoniem *Moderno* verschuilt, de Venetiaan *Vittor Camelio*, *Leone Leoni* en *Ulocrino*, die door sommigen met *Riccio* is geïdentificeerd. De kleine rechthoekige plaquettes van de laatste doen in vlakvulling en compositie soms even denken aan werk op beperkt formaat van Duitse graveurs uit dezelfde periode, bij voorbeeld aan *Hans Sebald Beham*. De plaquette met een offerscène van *Camelio* nadert daarentegen de schilderkunst, evenals de portretpenningen van de vroege Renaissance dikwijls dicht naast de portretschilderkunst van die tijd stonden.

Dit laatste wordt op de tentoonstelling het duidelijkst gedemonstreerd door de penning op sultan *Mohammed II*, die de schilder *Gentile Bellini* vervaardigde.

De speelse achterzijde van de spiegel uit de verzameling *Martelli* (thans in het *Victoria and Albert Museum*), een waar pronkstuk dat kort na 1484 te *Mantua* ontstaan moet zijn, doch waarvan de maker nog steeds onbekend is, vormt de overgang van de ronde plaquette naar het reliëf in groter formaat.

Hoe vloeiend de lijn van de penning en de plaquette naar het reliëf was ziet men ook op *Antico's Gonzaga*-vaas uit het museum te *Modena*, waarvan de versiering gedeeltelijk ontleend is aan een penning op *Gianfrancesco Gonzaga* van de meester zelf. Het is als hebben de aan de penningkunst ontleende motieven de wand van de vaas geheel oversponnen. Daarmee vormt de vaas een prachtig voorbeeld hoezeer gedurende het tijdperk der Renaissance de kunst van penning en plaquette midden in het domein der beeldende kunst, in al zijn veelzijdigheid, stond.

DR. R. VAN LUTTERVELT

Penningen uit Italië.

Het tienjarig bestaan van het Nederlands-Italiaans cultureel verdrag, dat in Amsterdam werd gevierd met een tentoonstelling „Meesters van het brons der Italiaanse Renaissance”, is ook in den Haag niet onopgemerkt gebleven. Het Penningkabinet organiseerde met medewerking van de Ambassade van Italië een tentoonstelling van Italiaanse penningen. De hoofdschotel werd gevormd door een prachtige inzending van moderne penningen uit Italië. Daarnaast liet het Penningkabinet zijn Italiaanse penningen zien, aangevuld met renaissance penningen uit de verzameling Hofstede de Groot in het Gemeentemuseum. Toevallig ook uit Italië kwamen de moderne Nederlandse penningen, die in Rome waren tentoongesteld naar aanleiding van het congres van de FIDEM.

De twee tentoonstellingen, de Amsterdamse en de Haagse, vulden elkaar op gelukkige wijze aan. Viel in Amsterdam de nadruk op de bronzen plastieken, terwijl daarnaast, als een soort toegift, een schitterende keus van renaissance penningen werd getoond, de Haagse tentoonstelling was in zijn opzet beperkter – alleen penningen – maar kon binnen zijn grenzen een veel ruimere verscheidenheid tonen.

De aandacht werd geconcentreerd op twee hoogtepunten, de penningkunst van de renaissance, met stukken van bijzondere kwaliteit vertegenwoordigd, en de moderne penningkunst, waarbij met voldoening vastgesteld kan worden dat de Nederlandse niet voor de Italiaanse penningkunst onderdoet.

Tussen deze centra van de belangstelling werd een brug gebouwd doordat in enkele vitrine's een historisch over-

zicht van de Italiaanse penning van de 16e tot de 19e eeuw werd gegeven, terwijl een vitrine liet zien hoe Italiaanse meesters, werkzaam in de Nederlanden, daar de tradities van hun vaderland voortzetten.

Interessant was het te zien dat de moderne penning in Italië langzamerhand een andere functie gaat krijgen; kunstenaars als Giannone, Calvelli, Romanelli, Verginelli en Bidischini maken eenzijdige plakettes, die bewust bedoeld zijn om als een soort tegel aan de muur bevestigd te worden. Giannone experimenteert in dit verband met polychromie, terwijl anderen hun plakettes een tegelachtige, niet ronde vorm geven. Juist deze kunstenaars zijn het modernst in stijl, zodat van deze ontwikkeling nog veel

verwacht kan worden. Naast deze geavanceerde kunstenaars getuigen Baiardi, Romagnoli en anderen van het hoge peil van de meer traditionele penningkunst in Italië.

De tentoonstelling, die door de Italiaanse ambassadeur na hooggestemde toespraken van prof. Giannone, die ook een aandeel in de inrichting had, en dr. Enno van Gelder, geopend werd, betekende tevens de ingebruikneming van de expositiezaal van het Kon. Penningkabinet. In een maand tijds hebben nu ongeveer 300 bezoekers de weg naar het Penningkabinet gevonden, het is te hopen dat door meer van deze groots opgezette tentoonstellingen de belangstelling gestimuleerd kan worden.

F. Giannone: Ragazza alla finestra

KON. NED. GENOOTSCHAP
VOOR
MUNT- EN PENNINGKUNDE

Op 21 oktober had te Enschedé een gemeenschappelijke vergadering plaats van het Kon. Genootschap en van de Verein der Münzenfreunde in Westfalen. Des morgens werden de ongeveer 50 leden van beide verenigingen ten Stadhuize namens het Gemeentebestuur ontvangen door wethouder F. A. Pen. Diens toespraak werd door de beide voorzitters, dr. P. Schlemper en prof. dr. P. Berghaus beantwoord.

Vervolgens kwam het Kon. Ned. Genootschap voor een korte huishoudelijke vergadering bijeen. De notulen van de vorige bijeenkomst werden goedgekeurd. Tot lid van het Genootschap werd benoemd: L. C. Boogerd te 's-Gravenhage, G. Gerzon Serphos te Overveen, R. F. M. Herber te Bilt-hoven, W. J. A. de Jong te Nijmegen, F. F. A. M. Mes te Goirle, F. A. Spij-kerman O.F.M. te Jeruzalem en H. A. Vinkenburg te Doetinchem. Tenslotte werd besloten een subsidie beschikbaar te stellen om door ruime verspreiding van een aan de numismatiek gewijd nummer van CLIO, orgaan van de afd. Amsterdam van de Ned. Jeugdbond tot bestudering van de Geschiedenis, een propaganda onder een groot aantal jongeren mogelijk te maken.

Des middags had in het Rijksmuseum Twenthe een gemeenschappelijke bijeenkomst waar de volgende voordrachten werden gehouden.

De heer A. Kappelhoff sprak over „Niederländische Einflüsse im ostfriesischen Münzwesen”. Met behulp van een reeks lichtbeelden toonde hij, dat van talrijke Oostfrieze munten van de 15e tot de 17e eeuw de beelden naar op Nederlandse, in het bijzonder Groningse voorbeelden teruggaat en

dat verschillende Oostfrieze munt-namen uit het gebruik van Nederlands geld verklaard kunnen worden.

Drs. J. Sprenger sprak over „De munt te Maastricht in de Middeleeuwen”, waarbij achtereenvolgens de Merovingische en Karolingische muntslag, die van de Duitse keizers, van het kapittel van Sint Servaas, van de bisschoppen van Luik (te Sint Pieter) en van de hertogen van Brabant (in de Vroenhof) de revue passeerden.

Prof. Dr. P. Berghaus gaf met een fraaie reeks lichtbeelden „Von deutschen Brakteaten” een overzicht van de geografische verbreiding en artistieke ontwikkeling van deze merkwaardige en boeiende muntechniek. Mej. drs. G. van der Meer betoogde, dat de „Gouden munten geklopt met het wapen van Groningen” niet zijn gestempeld tijdens het kortstondig beleg van 1591, maar op grond van Raadsbesluit van 3 maart 1590, dat ten doel had de circulatie van minderwaardige ex. te beleten. Ook allerlei andere kloppen worden ten onrechte met belegeringen in verband gebracht. Jhr. ir. A. C. van Weiler sprak tenslotte over „Congres en tentoonstelling van de FIDEM in Rome”. Hij gaf een overzicht van de geschiedenis van de FIDEM en de door haar georganiseerde internationale tentoonstellingen van hedendaagse penningkunst en wees op de mogelijkheid, dat het congres van 1963 in Nederland gehouden zal worden.

Het bovenbedoelde nummer van CLIO is inmiddels verschenen met algemene artikelen over Griekse, Romeinse, middeleeuwse en moderne munten en over penningen. Aan de leden wordt een ex. toegezonden. Tevens werd op 13-15 december in het Barlaeus-gymnasium te Amsterdam met medewerking van het Kon. Penningkabinet een kleine tentoonstelling gehouden.

BUITENLANDS NIEUWS

Meer dan honderd numismatici en in numismatiek geïnteresseerden woon- den het 5e Numismatisch Congres in Israel bij, dat gehouden werd in het zo juist voltooide maar nog niet in- gerichte Numismatisch Museum in Tel-Aviv. Dit maakt deel uit van het even buiten de stad gelegen museum- park, waarin verscheidene gespeciali- seerde paviljoens zijn geprojecteerd. Het glaspaviljoen is reeds enige tijd voltooid en ingericht; het numisma- tisch paviljoen is juist klaar gekomen, met het keramische is al een begin ge- maakt.

Het thema van het congres was: *Kunst, architectuur en godsdienst op antieke munten*. Drie buitenlandse gasten waren uitgenodigd en wel Dr. H. Cahn uit Basel, die sprak over *Griekse sculptuur en munten*, Dr. L. Mildenberg uit Zürich over *Grote kunst op kleine griekse munten* en Prof. Dr. A. N. Zadoks-Josephus Jitta over *Romeinse munten en romeinse kunst*.

Vervolgens wees Dr. A. W. Klimowsky in zijn *Religieuze symbolen op munten* op het veelvuldig misbruik van het woord symbool en lokte daar- mede geanimeerde discussies uit. De heer Leo Kadman demonstreerde met keizersmunten uit Syrië en Palestina *De architectonische revolutie in de 2e eeuw n. C.* Even boeiend en belangrijk waren de lezingen van Dr. Meyshan over *Joodse munten als expressie van de religieuze en geestelijke ontwikke- ling*, van A. Kindler over *De invloed van griekse en phoenicische kunst op de palestijnse munten van de 4e eeuw v. C.* en van de havendeskundige N. Shahaf over *Afbeeldingen van ha- vens op munten*.

Een gezellige avondlijke samenkomst in het Sheraton Hotel was een even groot succes als het congres zelf.

NUMISMATISCHE KRINGEN

Kring Amsterdam
(Secr.: Keizersgracht 448)

128e bijeenkomst op 11 oktober '61 - De heer A. J. J. M. Eysenck hield een lezing, getiteld: „Nederland in de Franse tijd en de bevrijding (1813)”. Ter illustratie werden vele stukken uit de collectie van wijlen Dr. W. F. Bax getoond.

129e bijeenkomst op 15 nov. '61 - Uit Deventer kwam de heer H. K. Berghuys tot ons spreken over „De munten van Deventer” en bracht hiervoor vele exemplaren uit eigen collectie mee.

Kring 's-Gravenhage
(Secr.: Zeestraat 71b)

122e bijeenkomst op 28 september '61 - Dr. H. Enno van Gelder sprak over „Vlaamse munten in de 14e en 15e eeuw”. Gewezen werd op de domine- rende plaats die de Vlaamse munt in de Nederlanden heeft ingenomen van 1337 tot 1433: de muntpolitiek van de overige gewesten wordt voor een groot deel door die van Vlaanderen bepaald, terwijl de Vlaamse beelde- naars op grote schaal elders worden geïmiteerd.

123e bijeenkomst op 25 oktober '61 - De heer A. J. J. M. Eijsenck behandel- de uitvoerig de „Ridderorden en ere- tekenen verleend in Nederland in de Franse tijd (1806-1813) en bij de Be- vrijding (1813-1814)”. De voor- dracht werd toegelicht met een groot aantal fraaie exemplaren uit de col- lecte van wijlen Dr. W. F. Bax.

124e bijeenkomst op 23 november '61 - Dr. J. W. Salomonson sprak in een gedocumenteerd betoog over „Twee Romeinse zilveren schijven met op- schriftten (gevonden in de Waal)”, die tot de verzameling van het Rijksmu-

seum voor Oudheden behoren. Hij kwam tot de conclusie, dat deze stukken in 305 n.C. als deel van hun *donativum* aan de soldaten zijn uitgereikt.

125e bijeenkomst op 20 december '61 - Drs. J. P. Guépin sprak over „Pogingen tot orde in de Griekse Numismatiek”. Naar aanleiding van de opzet van de grote numismatische publikaties, werd de nadruk gelegd op de moeilijkheden die aan een systematische behandeling van de Griekse muntslag inhaerent zijn.

Kring Groningen
(Secr.: Nieuwe weg 12)

60e bijeenkomst op 19 september '61 - De heer E. E. Puister hield een gedocumenteerde lezing over de geschiedenis van de Gouden Rosenobel van Appingedam, geslagen in 1579.

61e bijeenkomst op 17 oktober '61 - De heer Jacq. Schulman hield voor ons een korte causerie over het verzamelen van munten, gevolgd door een kleine veiling. Er was grote belangstelling.

62e bijeenkomst op 21 november '61 - Wij begonnen met enkele zakelijke besprekingen, welke de tongen losmaakten en nogal wat tijd in beslag namen. De rest van de tijd werd er een ruilbeurs gehouden.

Kring Brabant
(Secr.: Le Sage ten Broeklaan 57,
Eindhoven)

34e bijeenkomst op 12 oktober '61 - Dr. H. Enno van Gelder sprak over „De Munten van de Bourgondische Nederlanden”.

Met het door spreker, samen met de heer Hoc geschreven boek als uitgangspunt, werd een zeer leerzaam historisch/geografisch overzicht gegeven.

35e bijeenkomst op 9 november '61 - De Heer H. K. Berghuijs uit Deventer

hield aan de hand van zijn schitterende collectie een lezing over „De Noodmunten uit de 80-jarige oorlog”.

Kring Oost-Nederland
Secr.: Berg en Dalse weg 245
Nijmegen

2e bijeenkomst op 31 oktober '61 - Op deze bijeenkomst hield Majoor J. A. Herweijer aan de hand van zijn collectie een causerie over het muntwezen van Gelre.

Achtereenvolgens werd de geschiedenis van de muntslag van de inheemse graven en hertogen, de Bourgondiërs en Habsburgers en de Staten na 1581 toegelicht.

Tot slot werden de minder officiële munten van de Stad Nijmegen en van de heren van Batenburg en Bergh behandeld.

3e bijeenkomst op 28 november '61 - Op deze vergadering behandelde dr. A. J. Bemolt van Loghum Slaterus aan de hand van een groot aantal penningen en een aantal curiosa het leven van koning Willem II.

Kring Limburg
(Secr.: Sint Hubertuslaan 25,
Maastricht)

22e bijeenkomst op 30 september '61 - Mevr. Prof. Zadoks-Josephus Jitta hield een lezing getiteld: „Wat Romeinse muntvondsten ons leren”, die zeer onderhoudend was.

23e bijeenkomst op 4 november '61 - Ons mede-lid de heer Manfred van Reij hield onder grote belangstelling een voordracht over: „Die Aachener Münzen”, welke werd toegelicht met munten uit de bekende collectie van zijn vader.

24e bijeenkomst op 2 december '61 - De heer P. C. de Vries sprak over „Enige munten van de Republiek der Zeven Verenigde Provinciën (1576-1795) gezien tegen de achtergrond van hun tijd”, toegelicht met fraaie exemplaren uit zijn verzameling.

HEINRICH PILARTZ

MUNTHANDEL

KEULEN

KLINGELPÜTZ 16 — TEL. 215404

Em. BOURGEY

Expert en Médailles auprès du
Tribunal Civil de la Seine
PARIS 9e
7, Rue Drouot

MONNAIES ET MÉDAILLES

DR. BUSO PEUS

MÜNZENHANDLUNG

FRANKFURT AM MAIN

NEUHAUSZSTRASSE 13 — TEL. 592461

SPINK & SON, Ltd., 5, 6 & 7 King Street, St. James's, LONDON S.W. 1
announce their new publication
"The Coinage of South Germany in the 13th Century"
by Dr. D. M. METCALF.

79 pages, illustrations in text, over 21 maps and diagrams, Card Covers.
Price (post free): Fl. 12,—

IN PREPARATION

Introduction à la Numismatique Byzantine, by Henry Longuet.
The Coinage of the British Commonwealth, Vol. 2, Asia excluding India.
English Hammered Coinage Vol 1.
Indian Chief Medals, reprinting.

M. G. HIRSCH A.B. (Harry Glück)

Regeringsgatan 59, Stockholm

Telephon 11 05 56

MÜNZEN UND MEDAILLEN - MONNAIES ET MÉDAILLES
COINS AND MEDALS

B. A. SEABY LTD. · MUNTEN EN PENNINGEN

65, Great Portland Street, LONDEN, W. I.,

Uitgevers van: "SEABY's Coin and Medal Bulletin" — Numismatische
artikelen en prijslijsten Prijs 10/— per jaar.

"Roman Coins and their Values" door H. A. Seaby,
gebrocheerd 10/6 d., linnen band 14/—.

"Catalogue of Coins of Great Britain & Ireland,"
10th edition, gebrocheerd 8s.6d, linnen band 12s.6d.

"Greek Coins and their values"
gebrocheerd 16/—, linnen band 22/6d.

Monnaies et Médailles - Jetons - Sceaux - Décorations
Libraire numismatique

JULES FLORANGE & CIE

S.A.R.L. Capital 400000 fr. - Maison fondée en 1890

17, rue de la Banque - PARIS 2e - Tél. LOUvre 29-32 - R.C. 311.055 B.

P. & P. SANTAMARIA

NUMISMATICA

ROMA

PIAZZA DI SPAGNA 35

HANS M. F. SCHULMAN (Zoon van Maurits Schulman, Amsterdam)

545 Fifth Avenue - NEW-YORK - 17 N.Y. U.S.A.

MUNTEN, MEDAILLES, DECORATIES, NUMISM. BOEKEN

Grote voorraad, ook van Nederlandse Munten en Penningen

Geregelde veilingen - Vraagt mijn prijslijsten

N.V. KONINKLIJKE BEGEER VOORSCHOTEN

(HOLLAND)

PENNINGEN — EDELSMEEDWERKEN

RIDDERORDEN EN ERETEKENEN

SPORTMEDAILLES EN INSIGNES

AMSTERDAM - Keizersgracht 448 - **JACQUES SCHULMAN**

Expert-Numismaat

MUNTEN EN PENNINGEN VAN DE OUDSTE TIJDEN TOT OP HEDEN

EXPERTISE - VERKOOP - INKOOP - VEILINGEN

LEVERANCIER VAN RIDDERORDEN EN ERETEKENEN

Uitgever van: Handboek Nederlandsche Munten 1795-1945 f15.— + f0.40 porto

Munten Nederlandsche Gebiedsdelen Overzee 1601-1948 f25.— + f0.50 porto

H. Enno van Gelder en M. Hoc. Les Monnaies des Pays-Bas Bourguignons et
Espagnols 1434-1713. f50.— + f0.80 porto

ADOLPH HESS A.G., LUZERN

Haldenstrasse 5 - Telephon 24392

*MÜNZEN UND MEDAILLEN - MONNAIES ET MÉDAILLES
COINS AND MEDALS*

MAISON CLEMENT PLATT

MARCEL PLATT succ^r

19 Rue des Petits Champs PARIS 1e

MONNAIES — MÉDAILLES
JETONS — DÉCORATIONS
LIBRAIRIE NUMISMATIQUE
ANTIQUITÉS ARCHÉOLOGIQUES

MÜNZEN UND MEDAILLEN A.G.

Malzgasse 25 - BASEL

Onder leiding van: Erich Cahn, Dr Herbert Cahn, Pierre Strauss

Belangrijke voorraad munten en penningen uit alle tijdperken en landen

Maandelijks geïllustreerde prijslijsten, gratis op aanvraag

GERHARD HIRSCH

NUMISMATIKER

MÜNCHEN - 2 - PROMENADEPLATZ 10

ANKAUF — VERKAUF — VERSTEIGERUNGEN

OSCAR RINALDI & FIGLIO

NUMISMATEN

VERONA - Casa di Giulietta - ITALIA

Uitgevers van het blad „ITALIA NUMISMATICA”

Abonnementsprijs per jaar: US \$ 3.00

DE GEUZENPENNING

MUNT- EN PENNINGKUNDIG NIEUWS

12e JAARGANG

No 2

APRIL 1962

NAAR EEN NIEUWE VERKADE

Reeds jaren wordt allerwegen als een der belangrijkste desiderata op het gebied van de Nederlandse numismatiek een moderne beschrijving van de omvangrijke series uit de tijd van de Republiek beschouwd. Het meer dan een eeuw oude werk van P. Verkade beantwoordt in geen enkel opzicht meer aan de behoeften: het bevat talrijke onnauwkeurigheden en ernstige fouten, vertoont een niet onbelangrijk aantal lacunes, geeft nauwelijks bruikbare beschrijvingen en slechte afbeeldingen, geeft zeer summiere en dikwijls foutieve opgaven van de voorkomende jaartallen en doet ten slotte geen enkele poging de munten in enig kader van muntgeschiedenis te plaatsen.

Was het boek van Verkade – in tegenstelling tot Van der Chijs – reeds bij het verschijnen zeer middelmatig, sindsdien is een vervanging nog altijd niet mogelijk gebleken. Omstreeks 1870 reeds werd een groots opgezette poging gedaan het schematische werk van Verkade door een werkelijk handboek te vervangen: de onder auspiciën van de Kon. Akademie van Wetenschappen opgerichte Commissie voor de Nederlandse muntgeschiedenis stelde een publicatieplan op, dat echter nauwelijks tot uitvoering kwam. Slechts verscheen in 1874 De Voogt's beschrijving van de munten van Gelderland, ongetwijfeld een enorme vooruitgang bij Verkade: door systematisch onderzoek van archieven en verzamelingen kon een theoretische onderbouw gegeven worden en een

voor de tijd vrij volledige beschrijving van het materiaal; ook dit werk is thans verouderd, enerzijds omdat zeer veel nieuwe jaargangen bekend geworden zijn, anderzijds omdat nader onderzoek de te eenzijdig van Gelders standpunt beschouwde muntgeschiedenis in hoge mate verhelderd heeft. Naast Gelderland werd slechts Holland door Hooft van Iddekinge in bewerking genomen, echter niet voltooid; zijn aantekeningen werden later

DE GEUZENPENNING

DRIEMAANDELIJKSE UITGAVE

van het Kon. Ned. Genootschap voor
Munt- en Penningkunde
en van de Vereniging voor
Penningkunst

REDACTIE

J. P. Guépin
Dr. H. H. Zwager
J. Vinkenborg

REDACTIE-SECRETARIAAT

J. Schulman
Keizersgracht 448
Amsterdam-C.

ABONNEMENTSPRIJS

voor niet-leden van
een der beide verenigingen
f 3.— per jaar

ADVERTENTIES

¼ pagina f 50.— per jaar

POSTREKENING 260629 t.n.v.

De Geuzenpenning
Amsterdam

door Van Kerkwijk nader bewerkt, doch bleven wederom onuitgegeven. Dezelfde heeft jarenlang archiefonderzoek gedaan, zowel voor Holland als voor andere gewesten, maar tot een systematische bewering is ook hij nooit gekomen. Het door hem verzamelde, bijzonder belangrijke materiaal berust thans in het Kon. Penningkabinet. Aanvullende gegevens leverden o.a. de beroemde veilingcatalogus van Rijnbende, de catalogus van de collecte van 's Rijks Munt van Besier, benevens veilingcatalogi en een aantal studies gewijd aan bepaalde onderdelen.

Een kwart eeuw geleden vatte wijlen A. van der Wiel opnieuw het plan op voor een groots opgezette algemene beschrijving van de munten van de Republiek. In tegenstelling tot zijn voorgangers ging hij niet van archiefonderzoek uit – hoewel hij ook op dit gebied belangrijke gegevens bijeenbracht –, maar legde zich er in de eerste plaats op toe uit de literatuur en vooral uit veilingcatalogi, een zoveel mogelijk volledig repertorium bijeen te brengen van bekende typen en jaartallen en deze te plaatsen naast de gegevens uit de door Besier grotendeels, maar onvolledig en met veel onnauwkeurigheden uitgegeven rekeningen. Eerst gehinderd door de sluiting van de openbare verzamelingen in en na de oorlog en daarna in toenemende mate gehandicapt door zijn ziekte heeft ook hij het werk niet kunnen voltooien: behalve enkele detailstudies, verscheen van zijn hand slechts een nieuwe, zeer bruikbare catalogus van de verzameling van 's Rijks Munt. Ook het door hem bijeengebrachte omvangrijke materiaal berust thans tijdelijk in het Kon. Penningkabinet, waar het tot grondslag dient voor de verdere uitvoering van de gigantische taak.

Dit betekent zeker niet, dat het werk thans stil staat. Onderzoekingen over bepaalde series als in de laatste jaren

door Beuth en Van der Wiel Jr werden opgezet, hebben niet alleen gewichtige aanvullende gegevens verschaft, maar tonen ook steeds duidelijker, dat om een inzicht in de structuur van de muntreksen te verkrijgen een nauwkeuriger beschouwing niet alleen van de variaties in de omschriften, maar vooral van variërende details in de tekening van de munten onmisbaar is. Zelf heb ik gedurende een reeks van jaren door onderzoek van binnen- en buitenlandse openbare verzamelingen de lijsten van Van der Wiel aanmerkelijk kunnen uitbreiden, anderzijds door archiefonderzoek vele onvoldoende onderzochte munthistorische problemen beter kunnen belichten. Het wordt steeds meer duidelijk, dat een bevredigende behandeling van de munten van de Republiek een langademig werk is, dat slechts opgebouwd kan worden op het geduldig door voorgaande generaties samengebrachte materiaal en voltooid kan worden door samenwerking van allen, die hiervoor belangstelling en gelegenheid hebben.

Voor mij, sinds jaren vertrouwd met de problematiek en met de praktische moeilijkheden van deze taak, betekende de ontvangst van het thans verschenen eerste deel van het compendium van P. Ch. de Vries ¹⁾ – aangekondigd worden vier verdere delen, die de overige gewesten zullen behandelen – een schok: is het wel verantwoord in een streven naar wellicht overbodige perfectie het reeds door vorige generaties begonnen materiaalverzamelen nog langer voort te zetten en door publikatie van het thans beschikbare uit te stellen het betere de vijand van het goede te laten worden; leidt soms ook hier een te ver doorgevoerd specialisme tot een laakbare schroom om eindelijk met resultaten

¹⁾ P. Ch. de Vries, *Compendium van de munten der Zeven Verenigde Nederlanden van 1576 tot 1795, I Holland en Zeeland*, Rotterdam 1961.

voor de dag te komen?

Nadere kennismaking van de inhoud heeft mij echter grotendeels gerustgesteld en mij tenslotte eerder gesterkt in de overtuiging, dat de taak, die de auteur zich heeft gesteld – dezelfde die reeds anderen in het oog gevat hebben, zonder het einde ervan gezien te hebben – niet door één persoon en niet zonder gebruik te maken van het omvangrijke voorbereidende werk met succes kan worden ten einde gebracht. Toegegeven moet natuurlijk worden, dat De Vries zeker niet de pretentie heeft een standaardwerk te schrijven. Hij wil ten behoeve van de verzamelaars een beknopt overzicht geven van de bestaande munten geput uit veel uitvoeriger hem ten dienste staande werken, en is zich bewust, dat hij volledigheid op het gebied van jaartallen en varianten niet heeft bereikt (bovendien werden opzettelijk proeven, gouden afslagen enz. en noodmunten weggelaten). Maar zelfs aan deze maatstaf gemeten stelt zijn werk toch wel ernstig teleur, temeer daar de goede algemene inleiding over het muntwezen in de tijd van de Republiek zekere verwachtingen wekt bij de lezer. Eigenlijk komt de behandeling van de muntreeks als geheel niet veel boven het standpunt van Verkade uit: diens volgorde naar formaat is gehandhaafd, verschillende van zijn fouten zijn blijven staan, als de nooit geslagen kwart leeuwendaalder, de onjuiste benamingen van het 16e eeuwse Hollandse kopergeld, verscheidene ongelukkige muntnamen, waarover juist de laatste jaren nogal eens gediscussieerd is. Van later verschenen literatuur is, zoals al blijkt uit de vrij beperkte bibliografie aan het begin, onvoldoende kennis genomen. Hierdoor is bijv. de reeks van de gouden ridders onvolledig gebleven, is de behandeling van de Hollandse munten voor 1581 onjuist, zijn stukken als de Zeeuwse Leicester-rozenobel en de Zeeuwse rijksdaalder van

1603 onvermeld gebleven, zijn de beeldenaars van provinciale en Generaliteits-guldens verkeerd beschreven, wordt het karakter van de klopp op schellingen miskend.

Een aanzienlijke stap vooruit bij Verkade betekent in beginsel de bij iedere munt voorkomende opgave van de aan de auteur bekende jaartallen, voorwaar een alom gevoeld desideratum. Natuurlijk kan op dit punt moeilijk de in principe gewenste volledigheid bereikt worden, alleen omdat iedere maand wel nieuwe jaartallen tevoorschijn komen. Maar de lezer mag toch wel verwachten, dat althans de meest voor de hand liggende mogelijkheden om deze lijsten zo volledig mogelijk te maken zijn gebruikt. Dat is nu echter ten enenmale niet het geval. Als bron worden genoemd een aantal oudere veilingcatalogi, de oude (niet de verbeterde van 1953!) catalogus van 's Rijks Munt en de sinds 1947 verschenen catalogi van Schulman, benevens één openbare verzameling, die van het Museum Simon van Gijn te Dordrecht. Niet gebruikt blijken echter de collecties van het Kon. Penningkabinet, de Nederlandsche Bank en – afgezien van de oude en onvolledige catalogi – die van 's Rijks Munt en het Zeeuwse Genootschap, welke alle toch, met voorbehoud voor de laatste, voor iedere belangstellende te raadplegen zijn; en geraadpleegd dienen te worden, aangezien deze verzamelingen toch onder meer juist ten behoeve van onderzoeken als deze opgebouwd worden.

Dientengevolge zijn de jaartallenlijsten dan ook schreeuwend onvolledig gebleven: voor sommige minder gemakkelijk bijeen te brengen reeksen als gouden dukaten en leeuwendaalder blijkt nauwelijks meer dan 50% van de mij bekende jaartallen te zijn genoteerd. M.i. hebben dergelijke fragmentarische reeksen geen enkele betekenis meer, integendeel schuilt er een gevaar in, dat een groot aantal

jaargangen, omdat zij hier niet vermeld worden, als zeldzaam beschouwd zullen worden, wat zij in feite dikwijls geenszins zijn. Bij de in een werk als dit begrijpelijke weglating van bewijspplaatsen voor ieder wel opgenomen jaartal, is het moeilijk na te gaan of deze betrouwbaar zijn: enkele in het mij ten dienste staande materiaal niet voorkomende jaartallen, kunnen heel goed aan de auteur wel voorgekomen zijn, maar hier en daar is toch wel twijfel gerechtigd, waar apart onbestaanbare jaartallen als een zilveren dukaat van 1650, of niet met de rekeningen overeenkomende jaartallen genoemd worden. Wat overigens de tientallen van een vraagteken voorzien jaartallen betekenen, wordt niet duidelijk gemaakt: vele hiervan zijn zonder moeite in de genoemde grote collecties aan te wijzen. Van een kritische beschouwing van het verwerkte materiaal blijkt in ieder geval weinig. Samenvattend meen ik te moeten betreuren, dat de auteur kennelijk zonder contact met andere in dit onderwerp geïnteresseerden, met zijn compendium voor de dag is gekomen. Hij heeft een grote hoeveelheid werk verzet, maar is zich desondanks nauwelijks van de omvang van de taak die hij zich heeft gesteld bewust geworden. Doordat onvoldoende gebruik gemaakt is van het reeds gepubliceerde en in het geheel geen rekening gehouden is met het bestaan van talloze reeds door anderen bijeengebrachte, doch nog niet in druk verschenen gegevens, is een onrijp produkt ontstaan, dat niet alleen het ook de auteur voor ogen staand resultaat niet naderbij brengt, maar voor de voltooiing daarvan eerder een belemmering kan zijn. Dubbel is het te betreuren, omdat het door hem bijeen gebrachte materiaal, dat zeker ook positieve waarde heeft, en de hieraan bestede tijd en werkkracht met meer vrucht in groter verband gebruikt hadden kunnen worden.

H. ENNO VAN GELDER

KON. NED. GENOOTSCHAP VOOR MUNT- EN PENNINGKUNDE

Binnenkort verschijnt, van de hand van drs. W. A. van Es en prof. dr. A. N. Zadoks-Josephus Jitta een boekje over Romeinse munten, dat zowel voor archeologen als verzamelaars is bestemd. Het heet *Muntwijzer voor de Romeinse tijd*, bevat ruim 100 bladzijden en is rijk geïllustreerd (32 foto-pagina's, elk met vele afbeeldingen).

Voor leden van het Genootschap wordt het beschikbaar gesteld tegen de gereduceerde prijs van f 1.75 (winkelprijs f 3.—). Zij kunnen zich daartoe opgeven door storting van f 1.75 op postrekening 31187 van het Genootschap voor Munt- en Penningkunde te Amsterdam.

VERENIGING VOOR PENNINGKUNST

Het Bestuur moet tot zijn spijt mededelen, dat de in 1961 gegeven opdracht voor een algemene geboortepenning tenslotte werd teruggegeven. Intussen is een nieuwe opdracht verstrekt, om de penning 1961 alsnog in 1962 uit te geven.

Ook zijn opdrachten gegeven voor twee penningen 1962. Gehoopt werd, dat de eerste hiervan, een Sweelinckpenning van Loekie Metz, nog in het voorjaar aan de leden zal worden toegezonden.

De jaarvergadering zal op 26 april te 's-Gravenhage worden gehouden. Een convocatie wordt binnenkort aan de leden toegestuurd.

Het 10e congres van de FIDEM zal in juni 1963 te s'-Gravenhage worden gehouden. In het Gemeentemuseum zal de daarmee volgens de traditie verbonden internationale tentoonstelling van moderne penningkunst gehouden worden.

DE MUNTEN VAN HET „KONINKRIJK” CORSICA

Het verleden van Corsica is een eindeloze reeks van strijd, onderdrukking en opstand. Vooral de strijd tegen de Genuezen heeft met wisselend succes eeuwenlang geduurd.

Toen de nood het hoogst was verscheen er op 12 maart 1736 een schip voor de kust, dat de Britse vlag voerde. Het had kanonnen, geweren, munitie, schoenen en graan aan boord en werd met vreugde begroet. Van de loopplank daalde een deftig heer, met een lange mantel van vuurrode zijde, een Moorse broek, gele schoenen en een Spaanse hoed met een veer. In zijn gordel van gele zijde droeg hij links een paar ingelegde pistolen en rechts een sleepsabel. Het was de Duitse avonturier, baron Theodor von Neuhoff die zich tot koning van Corsica liet uitroepen. Precies als een echte koning hield Theodor er een hofhouding op na, deelde rechts en links eretitels en baantjes uit en liet uit ingezamelde koperen pannen en ketels munten slaan, waarvoor datzelfde jaar verzamelaars in het buitenland gaarne dertig maal de waarde betaalden.

De voorzijde der munten vertoonde tussen twee onderaan verbonden lauwertakken de door een Kroon gedekte letters T.R. Op de keerzijde prijkte, behalve de 2 regelige waardeandauiding „Soldi Cinque” (5 Soldi) of SDJ Due (2 Soldi), de spreuk: PRO BONO PUBLICO. RE. CO (Voor het openbaar welzijn, Koning van Corsica).

T.R. = Theodor Rex.

„Tutto rame”: allemaal koper, zeiden de Corsicanen.

„Tutti ribelli”: allemaal oproerlingen, zeiden de Genuezen.

Tevens ontwierp hij een nieuw wapen, waarop de Morenkop voorkomt, die de blinddoek niet meer voor de ogen draagt, doch als een voorhoofdsband.

Zulks naar aanleiding van een aan-

slag, op Von Neuhoff gepleegd, die door zijn Moorse bediende werd verijdelde. Tot op de huidige dag is dat wapen op Corsica in ere. Van 12 maart 1736–4 november 1736 regeerde koning Theodor over Corsica.

Bij zijn terugkomst in 1738 vond hij er geen aanhang meer. Ook in onze vaderlandse literatuur komt deze ontroonde Koning voor. We lezen n.l.

in Ferdinand Huyck van Jacob van Lennep, dat hij later in Amsterdam wegens schulden werd gegijzeld.

De munten worden vermeld op pag. 484 van Engel et Serrure: *Traité de numismatique moderne* (1897) terwijl een uitvoeriger beschouwing over de historische achtergrond met afbeeldingen van deze munten werd gepubliceerd in de *Revue Numismatique* 1942 (zie pag. 193 E. Cartier „Monnées frappées en Corse”).

H. v. D. LEEUW

In 1759 kwamen de Corsicanen andermaal tegen de Republiek in opstand, ditmaal onder leiding van Pasquale Paoli: met diens beeldenaar werden munten geslagen in de jaren 1764-1768. (Noot van de Red.).

KONINKLIJK PENNINGKABINET

Opening tentoonstellingszaal

Donderdag 22 maart was een denkwaardige dag in de geschiedenis van het Koninklijk Penningkabinet. Nadat jarenlang tengevolge van de volkomen onvoldoende huisvesting bezichtiging van de verzamelingen slechts op afspraak voor groepen of individuele bezoekers mogelijk was, is thans de inrichting van een permanente expositiezaal in het enkele jaren geleden betrokken pand aan de Zeestraat voltooid, zodat het Kabinet in het vervolg weer dagelijks voor het publiek geopend zal zijn.

Op de feestelijke openingsbijeenkomst werden de uitgenodigde autoriteiten op het gebied van de numismatiek en van het museumwezen door de directeur welkom geheten, die in herinnering bracht dat het Kabinet in de afgelopen jaren van zijn tweeledige taak wetenschappelijk studiecentrum en museum te zijn, slechts het eerstgenoemde gedeelte heeft kunnen vervullen. Daarna werden door jhr. ir. A. C. von Weiler namens de Koninklijke Begeer en door de heer J. Schulman geschenken ter gelegenheid van de opening aangeboden, resp. een wandplaquette met portret van H.M. de Koningin en een drietal tot nu toe onbekende penningen. Vervolgens nam Z.E. Mr. Y. Scholten, Staatssecretaris van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen het woord om in een geestige toespraak de nieuwe tentoonstellingszaal officieel in gebruik te stellen. In zijn rede zei hij o.a.: „Collecties als die, welke zich in het bezit van het Penningkabinet bevinden, hoe beroemd zijn in kennerskringen in binnen- en buitenland ook zijn, zullen wel nooit de

honderdduizenden bezoekers trekken, die vele kunstmusea jaarlijks door hun zalen zien rondlopen. Misschien, mijnheer de directeur, wanneer U hier aan het Nederlandse publiek „de tiende penning van Alva” kon tonen, zouden drommen nazaten van hen, wier - door ons nog steeds meegevoelde - woede deze fiscale inval van de ijzeren hertog als een afschrikwekkend evenement de vaderlandse historie deed binnentreden, Uw Kabinet bezoeken. Maar bij gebreke van de mogelijkheid deze gehate penning te vertonen, zult U wel blijven aangewezen op een speciaal soort bezoekers, namelijk op hen, die een bijzonder gerichte historische belangstelling hebben en op hen, die het esthetisch genot willen ondergaan van het aanschouwen van de vaak magnifieke vormgeving, die kunstzinnige ontwerpers wisten toe te passen Maar dit betekent niet, dat ik er aan twijfel of velen van de nu geboden gelegenheid het Penningkabinet als voor het publiek opengesteld museum binnen te gaan, gebruik zullen maken. Het tegendeel is waar. Ik verwacht stellig, dat nu deze tot nu toe vrijwel onbekende wereld, waarin de numismaten zich thuis gevoelen en hun gelukkige ogenblikken beleven, door velen zal worden ontdekt. Ik heb goede hoop, dat onder de bezoekers zich veel jonge mensen zullen bevinden, om een wereld te ontdekken, waarvan zij, noch hun ouders, het bestaan vermoedden. De studerende jeugd zou ik hier zo graag in grote getale zien en ik zou U, mijnheer de directeur, in overweging willen geven, aan het voor de jongeren aantrekkelijk maken van een bezoek aan een onvergelykelijke collectie van geschiedkundige en esthetische betekenis Uw speciale aandacht te schenken.”

Na afloop werd door het gezelschap de in de nieuwe zaal ingerichte tentoonstelling *Keuze uit de verzamelin-*

gen bezichtigd, die bedoeld is als eerste van een reeks telkens wisselende exposities, waarin van tijd tot tijd verschillende objecten uit de zo omvangrijke collecties getoond zullen worden en die telkens andere facetten van het rijke gebied van de numismatiek zullen belichten.

Een folder waarin de thans geëxposeerde keuze van Griekse en Romeinse munten, van Nederlandse munten en penningen wordt toegelicht, hebben de lezers inmiddels ontvangen. De tentoonstellingszaal is dagelijks, behalve zondags geopend 10—13 en 14—17.

H. E. v. G.

NUMISMATISCHE KRINGEN

Kring Amsterdam

(Secr.: Keizersgracht 448)

130e bijeenkomst op 19 dec. 1961.

— In de Nederlandse Bank hield de Heer P. J. Soetens een lezing, getiteld: „De Friese muntslag vanaf de Brunonen”, geïllustreerd met vele prachtige exemplaren uit de grote collectie van de Nederlandse Bank. De Heer Soetens gaf een duidelijk overzicht van de Friese muntmeesters en muntplaatzen. Een voorstel om deze interessante lezing te publiceren, werd gunstig ontvangen.

131e bijeenkomst op 10 januari 1962

— De Heer H. H. Zwager hield een lezing, getiteld: „Romeinse munten en politiek”, waarin hij ons vele munten uit eigen verzameling toonde. Hij vermeldde hoezeer de literaire traditie en de symboliek hun invloed door de eeuwen heen lieten gelden en toonde tevens een getekend kaartje van de vele plaatsen in het Romeinse Rijk waar van 80—40 v. Chr. munten werden geslagen.

132e bijeenkomst op 14 februari 1962

— Dr. H. Enno van Gelder sprak deze avond „Over Oorden en Duiten”, de

geschiedenis, politieke achtergrond en enkele historische bijzonderheden. Vele exemplaren van öres, pfennige, cavalli en duiten en oorden van de Zuidelijke en Noordelijke Nederlanden werden ter toelichting getoond en gaven een overzicht van de vele soorten koperen kleine denominaties die in ons land en in het buitenland geslagen werden.

Kring 's-Gravenhage

(Secr. Zeestraat 71b)

126e bijeenkomst op 25 januari 1962

— Dr. H. Enno van Gelder sprak „Over oorden en duiten”. Hij wees erop, dat in West-Europa in de Middeleeuwen zuiver koper niet als muntmateriaal gebezigd werd. Pas in de tweede helft van de 15e eeuw werd in Italië koperen kleingeld vervaardigd, daarna het eerst in de Bourgondische Nederlanden (de koperen korte van 1543), in de meeste andere landen pas in de 17e eeuw. Hij gaf vervolgens een overzicht van de ontwikkeling van het Nederlandse kopergeld van de 16e tot de 17e eeuw.

127e bijeenkomst op 28 februari 1962

— De heer H. K. Berghuijs hield een met fraaie exemplaren uit zijn eigen bijzonder rijke verzameling geïllustreerde voordracht over „Munten van Deventer”. Behandeld werden achtereenvolgens de keizerlijke, bisschoppelijke, stedelijke en provinciale munten te Deventer geslagen.

Kring Groningen

(secr. Nieuwe weg 12a)

63e bijeenkomst op 23 januari 1962

— De heer H. J. Huizinga sprak over „Wie behoeft Europa voor Turkse overheersing?”. Aan de hand van een penning uit zijn collectie besprak hij het leven van Eugenius van Savoye, die een grote rol gespeeld heeft bij het ontzet van Wenen en de nederlaag van de Turken.

64e bijeenkomst op 21 februari 1962

— Mej. drs. G. van der Meer, con-

servatrice aan het Kon. Penningkabinet, hield een lezing over „Gouden munten geklopt met het wapen van Groningen”, welke met dia's werd toegelicht. Zij dateerde de instempeling op 1590 en besprak de datering van een aantal andere kloppen, die door verschillende autoriteiten op gouden munten zijn aangebracht.

Kring Brabant
(Secr.: Le Sage ten Broeklaan 57,
Eindhoven)

36e bijeenkomst op 14 december 1961
— Eigen leden vertelden iets over een speciaal onderdeel van hun collectie: Drs. W. H. Th. Knippenberg: De oudste Griekse Munten; J. van Poppe: Een – bijzonder – vals gouden tientje; Dr. A. C. J. Mulder: De Augustalis van Frederik II van Hogenstaufen; F. J. Bingen: Moderne Munten: Finland; Dr. J. P. van Erp: De klop van 1573; Mej. M. A. Vermeulen: Muntboek uit 1580 en munten uit deze periode; Dr. P. Schlemper: Bijzondere Dordtse Penning; F. J. v. d. Zwaan: Onderhoud en restauratie van Munten; P. W. Meyer: Enkele Joodse muntjes.

37e bijeenkomst op 11 januari 1962
— De heer Jacq. Schulman uit Amsterdam gaf een uiteenzetting over de internationale organisatie van de numismatiek, welke lezing werd gevolgd door een allerelegantste veiling.

38e bijeenkomst op 8 februari 1962
— Drs. W. H. Th. Knippenberg uit St. Michielsgestel gaf een interessante lezing over „Romeinse muntvondsten in Noord-Brabant”.

Kring Limburg
(Secr.: Sint Hubertuslaan 25,
Maastricht)

25e bijeenkomst op 27 januari 1962
— Na voorlezing van het jaarverslag over 1961, dat werd goedgekeurd sprak de Heer Jos. Gasten uit Kohlscheid (D) over het onderwerp: „Nürnberger Rechenpfennige und der Rechenmeister Adam Riese 1551”.

Spr. demonstreerde aan de hand van een rekenbord hoe men in vroegere tijden rekende en liet tal van rekenpenningen zien.

26e bijeenkomst op 24 februari 1962
Op deze bijeenkomst werd onder vrij grote belangstelling een ruilbeurs gehouden.

Kring Oost-Nederland
(Secr.: Berg en Dalse weg 245,
Nijmegen)

4e bijeenkomst op 31 januari 1962
— Deze bijeenkomst was gewijd aan de muntgeschiedenis van Indië ten tijde van de V.O.C. Drs. J. Vinkenburg hield een inleiding over de monetair maatregelen en, soms dubieuze en meestal averechts werkende, manipulaties van de Heren Zeventien. Het zichtbare resultaat daarvan was op deze avond een fraaie serie munten, beginnend met de prachtige reaal van achten van de Amsterdamse Compagnie van Verre en eindigend met de onooglijke bonken op het einde van de 18de eeuw.

5e bijeenkomst op 22 Februari 1962.
— In de eerste helft van de bijeenkomst hield de heer J. Schulman uit Amsterdam een voordracht, waarin hij de numismatiek in het algemeen besprak, en de speciale aantrekkelijkheden van elk onderdeel (Grieks, Romeins, Middeleeuwen en Modern) duidelijk naar voren bracht.

Daarbij gaf hij enkele interessante bijzonderheden over het ontstaan en de groei van de firma Schulman en over haar plaats temidden van binnen- en buitenlandse verzamelaars.

Na de pauze hield de heer Schulman een veiling, waarin op ieders gebied iets te vinden was, terwijl bovendien 10% van de opbrengst ten goede kwam aan de kas van de kring. Er werd met veel animo geboden, vooral op de Nederlandse munten en penningen, en het resultaat was, zowel voor de leden als voor de penningmeester, zeer bevredigend.

BUITENLANDS NIEUWS

De eerste van de vele veilingen, aangekondigd voor dit seizoen, werd gehouden in Parijs op 20 en 21 febr. 1962.

Het was een schitterende collectie Franse gouden munten, samengesteld door wijlen Dr. Guilherme Guinlé, Rio de Janeiro.

De opgebrachte prijzen overtroffen elke verwachting, en voor alle zeldzaamheden werden record-prijzen geboden.

Er schijnt in de wereld der numismatische handelaren op het ogenblik een ware golf van diefstallen te zijn: de beide firma's Spink en Seaby werden achtereenvolgens van hun gehele voorraad gouden munten beroofd voor de waarde van honderdduizenden guldens.

In aansluiting hierop wist echter een Belgische handelaar twee zogenaamde klanten, die er met een lade gouden munten van door wilden gaan, met een (ongeladen) revolver te intimideren!

Laten we hopen dat Nederland immun blijft voor deze infectie!

BINNENLANDS NIEUWS

De tentoonstelling van munten en penningen, door het Kon. Penningkabinet georganiseerd op initiatief van de Nederlandse Jeugdbond ter Bestudering van de Geschiedenis, is thans ook met groot succes gehouden in het Dalton-Lyceum in Den Haag en het College van het H. Kruis te Uden.

Bovendien zijn verscheidene andere aanvragen binnengekomen.

Voor de feestelijke opening van de expositie-zaal van het Kon. Penningkabinet op 22 maart jl. verwijzen wij naar p. 19-20.

PUBLICATIES

British Copper Coins and their values:
II, Tokens.

Seaby's Numismatic Publications,
Fl. 7.—

Dit tweede deel van Seaby's Copper Coins, behandelt de interessante serie tokens, die in de 17e, 18e en 19e eeuw door kooplieden werden uitgegeven, en completeert hiermede deze uitgave. Ofschoon deze tokens — in vergelijking met de officiële muntslag — van betrekkelijk weinig belang zijn voor de Nederlandse verzamelaar, werpen deze muntjes toch een gevarieerd en interessant licht op de politieke en economische toestanden van die tijd. Ze kunnen in bepaald opzicht vergeleken worden met de Nederlandse jetons uit de 16e en 17e eeuw, die eveneens veelal verwaarloosd worden door de verzamelaar, hoewel ze een goed beeld van de tijd geven.

Voor degenen, die deze tokens verzamelen, is dit boekje onmisbaar, handig en goedkoop; de historicus zal bovendien zijn plaatselijke kennis kunnen vermeerderen bij de beschouwing van deze muntjes.

Seaby, H. A.:
Standard Catalogue of British Coins,
I, England and United Kingdom,
224 pp. Fl. 8.—

De *Standard Catalogue of the Coins of Great Britain and Ireland* van Seaby is zo bekend dat dit werk nauwelijks een beschrijving nodig heeft; deze nieuwe uitgave van 1962 echter verschilt in sommige opzichten van de vorige uitgaven en deze verschillen maken dit werk nog aanbevelenswaardiger voor verzamelaars.

Ten eerste vat dit deel alleen de uitgaven van Engeland samen, terwijl een volgend deel het Schotse en Ierse muntwezen en dat van de eilanden

INGEZONDEN

BAR-KOCHBA MUNTEN

De Israel Numismatic Society bereidt het 6e deel voor van het *Corpus Nummorum Palestiniensium*, getiteld *The Coins of the Bar-Kochba War*. Het wordt geschreven door Dr. L. Miltenberg te Zürich en Leo Kadman te Tel-Aviv.

Evenals in de vorige vijf delen van het *Corpus* zouden wij ook graag in dit deel een zo groot mogelijk aantal exemplaren van de verschillende typen willen opnemen. Wij zouden het daarom zeer op prijs stellen, als de conservatoren van musea en particuliere verzamelaars, die munten van de Bar-Kochba oorlog (tweede opstand) in hun bezit hebben, ons hiervan mededeling zouden willen doen.

The Israel Numismatic Society
Tel-Aviv, Israel, P.O.B. 392

zal bevatten.

Ten tweede zijn, in plaats van lijn-cliché illustraties, foto-clichés gebruikt.

Ten derde is het formaat van het boekje veranderd in overeenstemming met het onlangs gepubliceerde: *British Copper Coins and their values*, met het idee dat de verzamelaar de catalogus gemakkelijker in zijn zak kan steken.

De lijst van munttekens is weer opgenomen, (uitstekend), maar de vorige complete lijst van munttekens werd vervangen door een lijst van munttekens bij het begin van elke regering vanaf Edward III; eveneens een vooruitgang.

De prijzen bij ieder nummer zijn opnieuw herzien, overeenkomstig de resultaten van recente veilingen.

In zijn geheel een handig boekje in de reeks van praktische gidsen voor verzamelaars.

L. S. FORRER

In de Geuzenpenning van 1 januari 1961, besloot A. C. von Weiler zijn artikel over „Een Numismatisch theepotje” met: Blijft evenwel de vraag, welk lid der familie Twent de eerste bezitter is geweest. Hierop ontvingen wij van de heer K. A. Citroen het volgende antwoord:

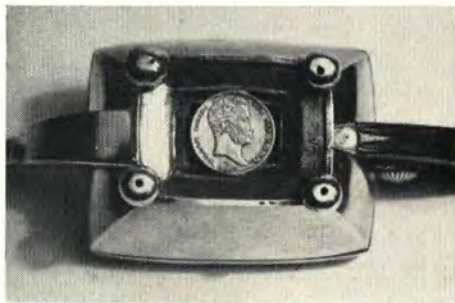
Dit theepotje bevond zich op de tentoonstelling van voorwerpen betrekking hebbende op het Vorstelijk Stamhuis Oranje-Nassau en op de wapen-, geslacht- en zegelkunde in het algemeen, gehouden in de Gothische zaal te 's Gravenhage in augustus en september 1880; de in dat jaar verschenen catalogus vermeldt het als volgt:

3005. Een zilveren theepot, vervaardigd van de 50 eerste guldens van het koninkrijk der Nederlanden onder Willem I. De vijfzigste is van anderen aangebragt. Afkomstig van den admiraal Twent.

S. baronnes Sirtema van
Grovestins, te 's Gravenhage.

Deze admiraal was ongetwijfeld Jhr A. C. Twent, geboren 1771, overleden 3 januari 1852, die een eervolle maritieme loopbaan heeft gehad (van der Aa, Biogr. woordenboek, dl. 18, blz. 249-250).

De onjuistheden in de catalogus van Servaas van Royen van het Haagse Gemeentemuseum zijn dus vermoedelijk overgenomen uit bovenstaande vermelding.

PENNING EN BEDRIJF

*Heugelijke samenwerking
van bedrijf en penningkunst*

Bram Roth : Nederlands Bouwsyndicaat

Door bemiddeling van Dr. W. L. Groeneveld Meijer kreeg het Koninklijk Penningkabinet een prachtige nieuwe aanwinst ten geschenke van de N.V. Nederlandsch Bouwsyndicaat te Den Haag. De nieuwe penning van deze maatschappij, die door Bram Roth vervaardigd werd, doet ons beseffen, welk een fraai resultaat verkregen kan worden, wanneer op het ronde vlak een voorstelling wordt aangebracht, die volgens een streng doorgevoerde rechtlijnigheid is gecomponeerd. De voor-

zijde geeft ons een moment tijdens het bouwproces, in een zo strak en stijlvol patroon, dat het verplichte omschrift bijna storend aandoet. De voorstelling aan de keerzijde is gebaseerd op de contrastwerking van kleine uitgediepte vierkanten en rechthoeken, waarin soms even de menselijke figuur verschijnt, en rechtlijnige blokjes in reliëf, die beide schijnbaar willekeurig over het gehele vlak zijn verdeeld, maar waardoor voorstelling en penningvlak geheel zijn samengesmolten in een originele suggestie van moderne architectuur.

Den Haag, Kon. Penningkabinet

M. C. HIRSCH A.B. (Harry Glück)

Regeringsgatan 59, Stockholm

Telephon 11 05 56

MÜNZEN UND MEDAILLEN - MONNAIES ET MÉDAILLES
COINS AND MEDALS

B. A. SEABY LTD. · MUNTEN EN PENNINGEN

65, Great Portland Street, LONDEN, W. I.,

Uitgevers van: "SEABY's Coin and Medal Bulletin" - Numismatische
artikelen en prijslijsten Prijs 10/6 per jaar.

"Roman Coins and their Values" door H. A. Seaby,
gebrocheerd 10/6, linnen band 14/—.

"Standard Catalogue of British Coins", Vol I-England,
gebrocheerd 14/—, linnen band £ 1.

"Greek Coins and their Values"
gebrocheerd 16/—, linnen band 22/6.

Monnaies et Médailles - Jetons - Sceaux - Décorations

Libraire numismatique

EXPERTISES

JULES FLORANGE & CIE

S.A.R.L. - Maison fondée en 1890

17, rue de la Banque - PARIS 2e - Tél. LOUvre 09-32 - R.C. 20475 B.

P. & P. SANTAMARIA

NUMISMATICA

ROMA

PIAZZA DI SPAGNA 35

HANS M. F. SCHULMAN (Zoon van Maurits Schulman, Amsterdam)

545 Fifth Avenue - NEW-YORK - 17 N.Y. U.S.A.

MUNTEN, MEDAILLES, DECORATIES, NUMISM. BOEKEN

Grote voorraad, ook van Nederlandse Munten en Penningen

Geregelde veilingen - Vraagt mijn prijslijsten

N.V. KONINKLIJKE BEGEER VOORSCHOTEN

(HOLLAND)

PENNINGEN — EDELSMEEDWERKEN

RIDDERORDEN EN ERETEKENEN

SPORTMEDAILLES EN INSIGNES

JACQUES SCHULMAN N.V. - Keizersgracht 448 - **AMSTERDAM**

MUNTEN EN PENNINGEN VAN DE OUDSTE TIJDEN TOT OP HEDEN

EXPERTISES - VERKOOP - INKOOP - VEILINGEN

LEVERANCIER VAN RIDDERORDEN EN ERETEKENEN.

Uitgever van: Handboek Nederlandse munten 1795—1961 f 20,—

Munten Nederlandse Gebiedsdelen Overzee 1601—1948 f 25,—

H. Enno van Gelder en M. Hoc. Les Monnaies des
Pays-Bas Bourguignons et Espagnols f 50,—

R. Ratto. Monnaies Byzantines f 45,—

Dr. A. Polak. Joodse penningen i.d. Nederlanden f 18,—

ADOLPH HESS A.G., LUZERN

Haldenstrasse 5 - Telephon 2 4 3 9 2

*MÜNZEN UND MEDAILLEN - MONNAIES ET MÉDAILLES
COINS AND MEDALS*

HEINRICH PILARTZ

MUNTHANDEL

KEULEN

KLINGELPÜTZ 16 — TEL. 215404

Em. BOURGEY

Expert en Médailles auprès du
Tribunal Civil de la Seine
PARIS 9e
7, Rue Drouot

MONNAIES ET MÉDAILLES

DR. BUSSO PEUS

MÜNZENHANDLUNG

FRANKFURT AM MAIN

NEUHAUSZSTRASSE 13 — TEL. 59 24 61

SPINK & SON, LTD.
5, 6 & 7 King Street,
St. James's
LONDON S.W. 1

have pleasure in announcing the Sale of
THE JACSON COLLECTION
on the 16th & 17th May

1.000 Lots.
17 Plates.

Catalogues f 2,50 each,
post free.

MAISON CLEMENT PLATT

49 Rue de Richelieu
PARIS I

MONNAIES — MÉDAILLES
JETONS — DÉCORATIONS
LIBRAIRIE NUMISMATIQUE
ANTIQUITÉS ARCHÉOLOGIQUES

MÜNZEN UND MEDAILLEN A.G.

Malzgasse 25 - BASEL

Onder leiding van: Erich Cahn, Dr Herbert Cahn, Pierre Strauss

Belangrijke voorraad munten en penningen uit alle tijdperken en landen
Maandelijks geïllustreerde prijslijsten, gratis op aanvraag

GERHARD HIRSCH

NUMISMATIKER

MÜNCHEN - 2 - PROMENADEPLATZ 10

ANKAUF — VERKAUF — VERSTEIGERUNGEN

OSCAR RINALDI & FIGLIO

NUMISMATEN

VERONA - Casa di Giulietta - ITALIA

Uitgevers van het blad „ITALIA NUMISMATICA”
Abonnementsprijs per jaar: US \$ 3.00

DE GEUZENPENNING

MUNT- EN PENNINGKUNDIG NIEUWS

12e JAARGANG

No 3

JULI 1962

DE GEKROONDE C, DE ACHTERGROND VAN EEN INSTEMPELING

De „Este” instempeling op munten, voornamelijk Romeinse bronzen, is algemeen bekend. Hij bestaat uit een zilveren adelaartje dat verdiept in het metaal is aangebracht. Zo vindt men ook wel Romeinse munten met een kleine zilveren gekroonde C, eveneens verdiept in het metaal aangebracht, en tot dusver worden die gewoonlijk toegeschreven aan Koningin Christina van Zweden, de dochter van Gustaaf Adolf.

Voor wij deze theorie wat nauwkeuriger gaan beschouwen, is het misschien nodig enig inzicht te verkrijgen omtrent de omvang van haar collectie. Op grond van de door Hugo Gaebler¹⁾ verzamelde gegevens kan de opbouw van haar verzameling aldus worden samengevat:

a) De grondslag werd gevormd door de munten die Gustaaf Adolf in 1632 uit München had meegebracht als oorlogsschatting.

b) Oorlogsbuit van de Zweden uit Praag in 1648.

c) De collectie die haar neef Prins Karel Gustaaf in 1652 te Neurenberg had gekocht en aan de Koningin ten geschenke gegeven.

d) De muntenverzameling van Karel I van Engeland.

e) Aankopen in Italië gedaan door Nicolaas Heinsius in de jaren 1651—1652.

f) De collectie van Johann Jacob Luck te Straatsburg, door haar uit zijn nalatenschap gekocht na zijn overlijden in 1653.

In 1654 ging Catharina over tot het

Katholicisme. Zij deed afstand van de troon en begaf zich korte tijd daarna op weg naar Rome, waar zij 23 december aankwam, na een verblijf van negen maanden in Brussel. Een deel van haar verzameling werd in die tijd gestolen, een ander deel werd, tesamen met een aantal juwelen, verpand aan Juan Nunez Henriques te Amsterdam, (een familielid van haar Hamburgse bankier Texeira) voor 46.999 thalers tegen 6% rente. Daar zij niet in staat was dit bedrag terug

DE GEUZENPENNING

DRIEMAANDELIJKSE UITGAVE

van het Kon. Ned. Genootschap voor

Munt- en Penningkunde

en van de Vereniging voor
Penningkunst

REDACTIE

J. P. Guépin

Dr. H. H. Zwager

J. Vinkenburg

REDACTIE-SECRETARIAAT

J. Schulman

Keizersgracht 448

Amsterdam-C.

ABONNEMENTSPRIJS

voor niet-leden van

een der beide verenigingen

f 3.— per jaar

ADVERTENTIES

¼ pagina f 50.— per jaar

POSTREKENING 260629 t.n.v.

De Geuzenpenning

Amsterdam

te betalen, bleef de collectie in Amsterdam tot Karel XI haar in 1695 inlost.

Toen de Koningin zich tenslotte in het Palazzo Riario te Rome had gevestigd, begon zij weldra haar collectie weer uit te breiden, met onder meer:

g) De collectie Gottifredi, met 200 Romeinse medaljons, in 1663,

h) De collectie van Nicolaas Heinsius in 1666,

i) Diverse vondsten en kleinere verzamelingen.

Het zou eentonig worden een inventaris op te maken van het totale aantal munten in haar collectie bij haar overlijden in 1689, maar volgens een matige schatting bedroeg het 15.000 stuks, voor het merendeel Grieken en Romeinen.

Een deel van de collectie werd, na door verschillende handen te zijn gegaan, tenslotte in 1794 door Paus Pius VI aangekocht voor het Vatikaan. Het ging toen om 6292 stukken. Zij bleven daar evenwel niet lang, want in 1796 werden ze buitgemaakt door de Fransen en in het vredesverdrag van Tolentino (1797) werd bepaald dat het gehele pauselijke muntenkabinet behoorde tot de oorlogsbuit die Frankrijk mocht behouden. Het Vatikaanse muntenkabinet arriveerde op de Bibliothèque Nationale te Parijs op 26 juli 1799.

Bij de Parijse vredesonderhandelingen in 1815 werden de aanspraken van de Franse staat op de reeds in de collectie opgenomen munten met zoveel woorden erkend en officieel bevestigd, vooral — zoals algemeen wordt aangenomen — omdat men ze niet precies meer wist te onderkennen.

Om tot het onderwerp van dit artikel terug te keren, er is in de loop der jaren op onze klopp met de gekroonde C aanspraak gemaakt voor drie personen: Karel I van Engeland, Christiaan IV van Denemarken en Christina van Zweden.

De aanspraken van Christiaan IV van

Denemarken kunnen vervallen. Zie in dat verband een noot van Regling in diens *Münzen von Priene*²⁾. De keus blijft dus mogelijk tussen Karel I en Christina. Maar als de gekroonde C het persoonlijke merkteken van Christina was, zou die letter dan niet op een groot aantal munten in de Bibliothèque Nationale moeten voorkomen? Dit nu is volgens Gaebler³⁾ niet het geval. En zou het voor de hand liggen, dat zo'n enthousiast verzamelaarster als Christina al de duizenden munten, die zij in handen kreeg, zo had laten contremarqueren?

Jammer genoeg bestaat er geen lijst van de munten, die Koningin Christina verkreeg uit het bezit van de ongelukkige koning Karel I van Engeland. In zijn *"History of the Rebellion and Civil Wars in England"*, deel III (1707), p. 264 vermeldt Lord Clarendon slechts: „Christina, Queen of Sweden, purchased the choice of all the medals and jewels, and some Pictures of a great price”.

De mogelijkheid bestaat echter, dat een passage in de inventaris van 1652, luidende: „all médailles d'or 709 dito d'argent 2884 dito de bronze, du sieur Kiuenheller” — betrekking heeft op deze aankoop in Engeland. Wij weten immers dat Karel I een belangrijke collectie bezat, waarover bijzonderheden te vinden zijn in een artikel van H. W. Henfrey⁴⁾.

Maar misschien is een andere veronderstelling dichterbij de waarheid. Is het niet mogelijk, dat Christina van Zweden inderdaad met een gekroonde C heeft laten stempelen, maar alleen de keur uit de munten van Karel I's collectie die zij had verworven? Daar Lord Clarendon vermeldt, dat zij „purchased the choice of all the medals”, heeft zij vermoedelijk alleen de beste gekozen en kan het haar wens geweest zijn deze, ter nagedachtenis aan de Koninklijke Martelaar, te merken met een teken dat zowel op Karel als op haarzelf kon slaan.

Ik hoop dat deze enkele aantekeningen, tot op zekere hoogte gebaseerd

ENIGE NIEUWE JOODSE PENNINGEN.

Ongeveer drie jaar geleden is een boek *Joodse penningen in de Nederlanden* verschenen, waarin een honderdtal in ons land vervaardigde penningen, alle betrekking hebbende op de geschiedenis der Joden door mij uitvoerig zijn beschreven en afgebeeld. Nadien zijn mij nog een aantal Nederlandse, op Joden betrekking hebbende penningen bekend geworden, die ik hier gaarne wil beschrijven:

1936 LÉON DE RAAY, door Wijnands en Rensen, Amsterdam.

Beschrijving: Vz: naar links gewend borstbeeld, omschrift „1866 21 mei 1936”.

Kz: blanco medaillon van bladmotieven voor inscriptie vrijgehouden.

Z, geslagen, 40 mm.

Historische bijzonderheden:

Léon de Raay werd geboren op 21 mei 1866 te Parijs en overleed 23 september 1936 te Amsterdam. Hij was van beroep postzegelhandelaar en was in het bijzonder gespecialiseerd op de zegels van de nieuwe staatjes in Zuid-Afrika, die slechts enkele jaren hebben bestaan en waarover van zijn hand verschillende publikaties verschenen zijn.

Ieder jaar wordt deze penning uitgereikt door de raad van beheer van het *Nederlands Maandblad voor Philatelie* voor de beste wetenschappelijke voordracht over postzegels.

Deze inlichting is te danken aan Mevrouw L. Lobatto-de Raay, Amsterdam.

Collectie A.P.

1955 RO MOGENDORFF, door Prof. V. P. S. Esser.

Beschrijving: eenzijdig, naar rechts gewend portret, met omschrift: „Ro Mogendorff Aetatis suae XLVII. MCMLV”.

B, gegoten, 75 mm.

Historische bijzonderheden:

De tekenares Ro Mogendorff is geboren in 1907 te Amsterdam en werkzaam aldaar. Zij volgde de dagtegenschool onder leiding van Jan Uri en de Rijksacademie. In 1957 kreeg zij als hoge onderscheiding de „Prix de la critique”.

Collectie A.P.

op een voordracht, gehouden door Dr. K. Schlagowski te Berlijn⁵⁾, tot verder onderzoek in deze interessante materie mogen leiden en bijdragen tot een definitief antwoord op de vraag van wie het besluit uitging zijn (of haar) collectie op deze wijze te „versieren”.

L. S. FORRER (vert. H.H.Z.)

¹⁾ H. Gaebler, *Die Sammlung der königin Christina*, *Corolla Numismatica*, 1906, p. 368—386.

²⁾ K. Regling, *Die Münzen von Priene*, 1927, p. 229a: „Die dort ausgesprochene Vermutung, dass das C auf Christian IV von Dänemark hinweisen könnte, kann ich nicht aufrecht halten; es scheint vielmehr Karl I von England zu bedeuten”.

³⁾ Gaebler, p. 386.

⁴⁾ H. W. Henfrey, *King Charles the First's Collection of Coins*, NC, 1874, p. 100—4.

⁵⁾ K. Schlagowski, *Königin Christina von Schweden als Münzsammlerin* (ongepubliceerd).

1958

ANNE FRANK, door Prof. L. Gieff.

Beschrijving: Vz: naar links gewend aanzierend portret, bovenlangs staat: „Ik geloof aan het goede in de mens”, eronder: „Anne Frank 1929—1945”.

Kz: drie rozentakken met gebroken knoppen, rondom van links naar rechts: „In memoriam omnium in bello defunctorum infantium” (ter nagedachtenis van alle in de oorlog omgekomen kinderen).

G, geslagen, 36 mm.

Historische bijzonderheden:

Anne Frank is wereldberoemd geworden door het schrijven van haar *Dagboek* gedurende de periode dat zij in Amsterdam was ondergedoken tijdens de jaren 1942—1944. Zij overleed na gearresteerd te zijn door de Gestapo in maart 1945 in het concentratiekamp Bergen-Belsen. Van deze penning bestaat slechts één exemplaar met Nederlandse tekst. Hij zou worden verkocht ten dele ten bate van de Anne Frank Stichting, doch de verkoop werd op verzoek van de Heer Otto Frank, de vader van Anne, uit piëteitsoverwegingen niet toegestaan. De penning is echter wel met Duitse tekst uitgegeven.

Collectie A.P.

1960

DAVID BEN GOERION, door F. Kruseman (gesigneerd).

Beschrijving: eenzijdig, naar links gewend borstbeeld met omschrift „1961 David Ben Goerion in Nederland”.

B, gegoten, 100 mm.

Historische bijzonderheden:

Ter gelegenheid van het officiële bezoek van de Israëliëse premier aan Nederland mei 1960.

Collectie A.P.

1960

PROF. DR. A. A. HIJMANS VAN DEN BERGH, door Pieter d'Hont.

Beschrijving: Vz: aanzierend borstbeeld naar links gewend, met omschrift: „A. A. Hijmans van den Bergh 1896—1943”.

Kz: omschrift: „Nederlandse Internisten Vereniging”. Het middenveld is vrijgelaten voor speciale vermelding.

G, geslagen, 60 mm.

Historische bijzonderheden:

Prof. Dr. Hijmans van den Bergh was hoogleraar in de inwendige geneeskunde, eerst in Groningen en daarna in Utrecht, waar hij in 1943 is overleden. Hij was een groot geleerde met internationale reputatie.

De penning werd voor het eerst uitgereikt door de voorzitter der Internisten Vereniging Prof. Dr. G. A. Lindeboom aan de Amsterdamse hoogleraar Prof. Dr. J. G. G. Borst op 12 november 1960. Aan de Kz van deze penning staat het opschrift: „Doctissimo J. G. G. Borst propter insignia eius erga medicinam internam merita D. XII M. Nov. A. MCMLX”. (Aan de hooggeleerde J. G. G. Borst wegens zijn uitstekende verdiensten jegens de inwendige geneeskunde).

Literatuur: *Folia Medica Neerlandica* 3, nr. 4 (1960), p. 192.

Collectie A.P. (bronzen ex.).

1960

PROF. DR. S. MENDES DA COSTA, door A. Termote.

Beschrijving: Vz: naar links gewend profiel met omschrift: „Dr. S. Mendes da Costa 1862—1943”.

Kz: omschrift: „Nederlandse Vereniging van Dermatologen”. Het middenveld is vrijgelaten voor speciale vermelding.

G, gegoten, 60 mm.

Historische bijzonderheden:

Samuel Mendes da Costa studeerde geneeskunde aan de universiteit van Amsterdam en vestigde zich in 1891 als huidaarts aldaar. In 1897 werd hij privaat docent, in 1898 buitengewoon en in 1919 gewoon hoogleraar in de leer der huid- en geslachtsziekten. Hij was jarenlang de enige hoogleraar in de dermatologie in Nederland en leermeester van vrijwel alle oudere huidaartsen.

De Vereniging van Dermatologen beheert het Teljerfonds, een legaat van Dr. G. J. Teljer. Uit middelen van dit fonds wordt eens in de vijf jaar de gouden Mendes da Costa penning uitgereikt. Voor het eerst is de penning uitgereikt aan Prof. Dr. M. Ruiter op 14 mei 1960.

Collectie A. P. (bronzen ex.).

1960 LOUISE METZ, door Prof. V. P. S. Esser.

Beschrijving: Vz: naar links gewend profiel.

Kz: de naam Louise Metz in fraaie letters.

B, gegoten, 60 mm.

Historische bijzonderheden:

De beeldhouwster Louise (Loekie) Metz is geboren in 1918 te Amsterdam en werkzaam geweest te Gentilly bij Parijs, thans te Rotterdam. Na haar opleiding te Amsterdam en Brussel vervaardigde zij zelf o.a. veel penningen van kunstenaars, ook voor de Monnaie te Parijs.

Collectie A.P.

1961 BERITH SALOM, door H. Wetselaar.

Beschrijving: Vz: Een vroeg 19e eeuws weefgetouw, symbool van de nijverheid van de oprichter van de firma Spanjaard, Salomon Jacob Spanjaard en van de opvolging der geslachten.

Kz: De regenboog als teken des verbonds (Gen. 9 : 1—3) boven een Hollands landschap met molen en koeien. Randschrift, Hebreeuwse tekst: „Mijn vredesverbond zal niet wankelen” (Jes. 54 : 10).

Z en B, geslagen, 40 mm.

Historische bijzonderheden:

Salomon Jacob uit Borne huwde in 1811 met Sara David van Gelder, uit welk huwelijk 15 kinderen geboren werden. In 1812 nam hij de naam Spanjaard aan. Op het vijftig jarig huwelijksfeest werd besloten tot oprichting van de familievereniging *Berith Salom* (Salomons Verbond). Het honderdjarig bestaan van deze familiebond werd gevierd met een grote reunie in Borne en ter gelegenheid hiervan werd deze penning geslagen.

Literatuur: H. M. Corvin, *Het Vrije Volk*, 12 mei 1961.

DR. A. POLAK.

Prof. V. P. S. Esser:

Louise Metz, v. en kz.

VERENIGING VOOR PENNINGKUNST

Op 26 april 1962 werd de 37e Algemene vergadering gehouden in het Kon. Penningkabinet te 's-Gravenhage. Nadat de notulen van de vorige jaarvergadering waren goedgekeurd, bracht de secretaris zijn jaarverslag uit, waaruit blijkt dat de Vereniging op 1 jan. 1962 207 leden telde, hetgeen een kleine stijging tegenover het vorig jaar betekent. Vervolgens bracht hij een financieel verslag uit: het boekjaar werd afgesloten met een belangrijk saldo, dat echter grotendeels bestemd is voor de penning 1961, die eerst in 1962 zal kunnen verschijnen. Op voorstel van de Kascommissie werd de secretaris-penningmeester décharge verleend onder bijzondere dankzegging voor zijn zorgvuldig beheer.

Op voorstel van het Bestuur werd dit met twee leden uitgebreid, zodat herkozen werden de aftredende leden Jhr. Ir. A. C. von Weiler en Jan Wils en nieuw benoemd de heren R. M. Wijdeveld te Bilthoven en Drs. W. Hofman te Rotterdam. Tot leden van de Kascommissie 1962 werden gekozen Dr. W. L. Groeneveld Meijer en Dr. O. H. Dijkstra.

Betreffende de in 1962 uit te geven penningen deelde de voorzitter Mr. D. Giltay Veth mede, dat de opdracht voor de reeds meermalen genoemde Geboortepenning tenslotte, zeer tot leedwezen van het Bestuur, niet tot uitvoering is kunnen komen. Inmiddels is aan Christina Nijland opdracht gegeven tot het ontwerpen van een geboortepenning, die alsnog als enige penning 1961 zal worden uitgegeven. Verder is voor beide verenigingspenningen 1962 eveneens een opdracht gegeven: mevrouw L. Metz zal een Sweelinck-penning vervaardigen en H. Put een Breitner-penning.

Vervolgens deelde de vice-voorzitter, Jhr. A. C. von Weiler, mede, dat na

het vorige congres besloten is, dat het 10e internationaal congres van de FIDEM te 's-Gravenhage gehouden zal worden en wel op 17—22 juni 1963. Zowel het congres, waarvoor een groot aantal buitenlandse deelnemers worden verwacht, als de traditioneel daarmee verbonden tentoonstelling van hedendaagse penningkunst zullen worden gehouden in het Haagse Gemeentemuseum, waarvan de volle medewerking verkregen is. Met het doel het vervaardigen van nieuw werk door Nederlandse medailleurs te stimuleren en daarmee de kwaliteit van de Nederlandse inzending op deze expositie zo hoog mogelijk op te voeren is door de Vereniging, daartoe in staat gesteld door subsidies van diverse instanties, een Prijsvraag voor een penning uitgeschreven. Gevraagd wordt modellen in te zenden voor een gegoten of geslagen penning, die betrekking heeft op een der volgende onderwerpen:

- a. 10de Int. Congres van de FIDEM te 's-Gravenhage in 1963
- b. Amsterdam — brandpunt van cultuur
- c. Rotterdam — wereldhaven
- d. In memoriam Louis Couperius of Bruno Walter of Frank Lloyd Wright
- e. Verdraagzaamheid.

Er zijn 4 prijzen beschikbaar van resp. f 1000,—, f. 750,—, f 500,— en f 500,—. Inzending dient te geschieden voor 1 dec. 1962. Uitvoerige programma's zijn verkrijgbaar bij de jury (p/a Kon. Penningkabinet, Zeestraat 71b, Den Haag).

Na afloop van de huishoudelijke vergadering hield Jhr. Ir. A. C. von Weiler een causerie over het onderwerp „Heraldiek in de penningkunst”. Na een inleiding over het gebruik van wapens in het algemeen, lichtte spreker met talrijke lichtbeelden het gebruik van wapens op penningen van de Renaissance tot in onze tijd toe.

*L. Metz,
J. P. Sweelinck.*

PRIJSVRAAG

Naar aanleiding van ingekomen vragen wordt meegedeeld:

1. De geboorte- en sterfdatums van de onder 13d genoemde personen zijn:

Louis Couperus

10 juni 1863 — 16 juli 1923

Bruno Walter

15 sept. 1876 — 17 febr. 1962

Frank Lloyd Wright

8 juni 1869 — 9 april 1959

2. Er wordt nogmaals op gewezen, dat onder I 1-2 modellen in gips worden verlangd, zodat getekende of geschetste ontwerpen niet voor mededinging in aanmerking komen.

PENNING 1962

De verenigingspenning voor 1962, vervaardigd door Loekie Metz, is inmiddels gereed gekomen. Op de voorzijde wordt Jan Pietersz. Sweelinck afgebeeld, die ongeveer 300 jaar geleden geboren werd. De onzekerheid, die er bestaat over de juiste datum van zijn geboorte en sterven wordt aan de keerzijde op originele wijze uitgedrukt door een + boven het jaartal MDLXII en een — onder het jaartal MDCXXI. De voorstelling aan de keerzijde toont de componist gezeten voor zijn orgel, met daaromheen de spreuk DEO GLORIA. Waarschijnlijk zal ook de verlate penning voor 1961 nog voor de zomer aan de leden kunnen worden toegezonden.

**KON. NED. GENOOTSCHAP
VOOR
MUNT- EN PENNINGKUNDE**

Op 2 juni heeft de zeer goed bezochte jaarvergadering van het Genootschap te Breda plaats gevonden.

Bij het openen van de huishoudelijke vergadering in het Cultureel Centrum De Beyerd herdacht de voorzitter dr. P. Schlemper, met een kort woord het op 7 januari 1962 overleden erelid Dr. Jules Desneux.

Tot lid van het Genootschap werden benoemd: J. ter Avest, Amersfoort; A. H. W. Bamberger, te Geldrop; Jhr. Mr. W. L. G. M. Bosch van Oud Amelisweerd, te Zeist; Jhr. Mr. E. R. D. Elias, te Amsterdam; T. J. Hooghoudt, te Amersfoort; Kon. Penningkabinet, te 's-Gravenhage; H. Morgenstern, te Roosendaal; L. Mulder, te Doetinchem; Mej. H. M. J. v. Openraay, te Heemstede; P. van Straten, te Eindhoven; en A. J. Wesselsdijk, te Groningen.

In zijn jaarverslag vermeldde de secretaris, dr. H. Enno van Gelder, dat de gestadige groei van het ledental ook in het afgelopen jaar aanhield met een netto-toename van 12 leden. Het Genootschap telde bij het einde van het jaar 210 leden, welk aantal thans tot 220 is gegroeid. Dit is zeker voor een belangrijk deel te danken aan de activiteit van de Kringen, die een belangrijke plaats in het numismatisch verenigingsleven zijn gaan innemen. In de loop van het jaar werd de 6e kring te Arnhem opgericht. De publikaties van het Genootschap kwamen op de gebruikelijke wijze tot stand; bovendien maakte het Genootschap door voorschotten en subsidies enkele andere uitgaven op numismatisch gebied mogelijk.

De penningmeester kon in zijn verslag constateren, dat de financiële positie gezond genoemd kan worden: het jaar werd met een klein batig saldo afgesloten. Conform het voorstel van de Kascommissie werd het

verslag goedgekeurd en werd aan de penningmeester décharge verleend. De begroting voor 1962 werd als volgt vastgesteld:

Contributies	f 3.200,—
Verkoop publikaties	„ 900,—
Rente kapitaal	„ 150,—
	f 4.250,—
Jaarboek 1962	f 3.750,—
De Geuzenpenning	„ 300,—
Onkosten	„ 200,—
	f 3.650,—

Tot lid van de Kascommissie 1962 werden aangewezen de leden J. H. Burgers en A. van Maaren. De penningmeester dr. D. A. Wittop Koning werd als zodanig herbenoemd.

Tenslotte werd besloten, dat de naaarsvergadering 1962 te Utrecht en de voorjaarsvergadering 1963 te Groningen gehouden zal worden.

Des middags werden de leden en introducés ontvangen in de Kon. Mil. Academie en werden onder de deskundige leiding van de bibliothecaris H. J. Wolf de gebouwen van het Kasteel van Breda bezichtigd.

Vervolgens hield Dr. R. van Luttervelt een boeiende voordracht met lichtbeelden over „De medaillons in de binnenplaats van het Kasteel van Breda”. Hij schreef hen toen aan de Bolognese kunstenaar Tomaso Vincidor, waarvan aangenomen wordt dat hij voor Hendrik III van Nassau te Breda werkzaam is geweest. Zij stellen beroemde Grieken en Romeinen voor, in hoofdzaak naar Plutarchus, van wiens werk de opdrachtgever Hendrik III juist een exemplaar had geërfd. De medaillons zijn in drie groepen in te delen: de eerste gaat op antieke of pseudo-antieke munten terug, de tweede op gemmen, de derde op beelden; bij alle drie spelen fantasie en misverstand een grote rol. Uitvoerig bleef de spreker stil staan bij de eerste groep; hij opemde de mogelijkheid dat de voorbeelden in de muntverzameling van Vincidor of van Hendrik III zelf aanwezig waren geweest.

BINNENLANDS NIEUWS

De best bezochte numismatische bijeenkomst is nog steeds de jaarlijkse veiling van Jacques Schulman N.V. De grote opkomst van kopers op 1—4 mei en de in het algemeen belangrijk boven de taxaties uitkomende prijzen wijzen op een aanhoudende uitbreiding van het aantal verzamelaars.

De Nederlandse munten, waaronder slechts enkele topstukken voorkwamen, zowel die van het Koninkrijk als die van de Republiek, werden fel omstreden. De gewone typen waren, mits behoorlijk geconserveerd, zelden voor minder dan 150% van de op de prijzen van een jaar geleden gebaseerde taxaties te verkrijgen. Als graadmeter wordt veelal de driegulden van Willem I genoemd, die ditmaal f 115,— opbracht. Een rariteit als de 10 gulden 1892 bracht het tot f 2.250,—; een imitatie solidus van Lodewijk de Vrome — internationaal gezocht — klom tot een record van f 1.175,—.

Onverwacht groot bleek de belangstelling voor het interessantste deel van de veiling, de buitengewoon volledig en systematisch opgebouwde verzameling van militaire penningen en decoraties van wijlen dr. W. F. Bax. De gehele verzameling werd vlot verkocht, gewoonlijk ook hier boven de vrij conservatieve taxaties, soms ver daarboven, zoals f 3.300,— voor het grootkruis M.W.O. no 809. De kleine reeks Nederlandse penningen vertoonde hetzelfde beeld; de hoogste prijzen behaalden uiteraard stukken van internationale betekenis, zoals f 2.900,— voor de Erasmus van Quinten Metsijs.

Onder de buitenlandse munten trok vooral de fraaie collectie Italiaanse munten de aandacht. Duidelijk was, dat de stormachtige ontwikkeling van de prijzen op de Italiaanse markt, die blijkens recente publicaties ook daar ontstelden, wekt, hier eenvoudig niet bijgehouden kan worden.

PUBLICATIES

Dr. D. A. Wittop Koning, De verzameling Gildepenningen van het Koninklijk Oudheidkundig Genootschap, *KOG Jaarverslagen 1959—60, 1960—61*, Amsterdam 1961, p. 74-80.

Dr. Wittop Koning geeft een uitvoerige catalogus van de aanwinsten in de kollektie gildepenningen van het Koninklijk Oudheidkundig Genootschap. Naast de kleine eigen kollektie berust bij het Genootschap de grote verzameling van Van Gelder, een rijkseigendom. Deze verzameling is opgebouwd uit twee gedeelten, de eigen verzameling van P. H. van Gelder, en de bekende verzameling van F. H. Maschhaupt.

Sinds 1954 werden vele gildepenningen aangekocht, onder andere doubletten van het Fries Museum. Voor deze doubletten had verwezen kunnen worden naar de publikatie van mevrouw O. N. Keuzenkamp-Roovers, De collectie Gildepenningen in het Fries Museum te Leeuwarden (met uitzondering van de Friese), *JMP* 45 (1958), p. 1—79.

MUNTEN IN NIJMEGEN

Bij zijn 40-jarig jubileum heeft het Rijksmuseum Kam een verjongingskuur ondergaan. Van de smaakvolle en overzichtelijke expositie maken thans de munten een integrerend deel uit; zij zijn niet meer in aparte vitrines geïsoleerd maar uitgesteld tezamen met allerhande voorwerpen uit hun tijd. Naast elke munt is een vergrote foto ter verduidelijking gelegd. Bovendien worden de zalen, waarin de geschiedenis van Nijmegen in Romeinse tijd wordt gedemonstreerd, opgeluisterd door voortreffelijke fotografische vergrotingen van keizerlijke muntportretten.

MUNTPLAATSEN IN NEDERLAND

De kaart van de muntplaatsen in Nederland afgedrukt in De Geuzenpenning 1961, p. 41, is thans ook afzonderlijk verkrijgbaar, uitgevoerd als wandkaart op groter formaat. Aan deze uitgave is een geheel nieuwe commentaar toegevoegd: van iedere muntplaats wordt opgegeven door wie en wanneer er munt geslagen is. Bovendien zijn hier met een afzonderlijk teken de plaatsen opgenomen, waar noodmunten zijn geslagen.

De nieuwe bewerking heeft meteen de gelegenheid gegeven enkele aanvullingen en verbeteringen aan te brengen. Deze worden hieronder vermeld met opgave van literatuurwijzigingen.

- 2 Groningen: toevoegen H14, Reinald III van Koevorden (RBN 1860, p. 161)
- 13 Stavoren: toevoegen G11, daar ook door latere bisschoppen gemunt is
- 19 Hasselt: toevoegen P16, provincie Overijssel 1581-83
- 22a Voorst H14: Zweder van Voorst (RBN 1864, p. 222)
- 23 Zwolle: toevoegen G13, bisschop Jan van Nassau (van der Chijs, pl. 9); G14 vervalt (Jbk. 1961, p. 89); toevoegen P 18 (prov. Overijssel 1705-10)
- 25 Baar vervalt (van der Chijs, Utrecht, p. 303)
- 36 Huissen: toevoegen L15 (Noss, Cleve, no 127)
- 42 Zutphen: toevoegen L15 (van der Chijs, p. 302)
- 46 Wijk bij Duurstede: toevoegen G16
- 48/49 P16 behoort onder Hoorn, niet onder Enkhuizen

NUMISMATISCHE KRINGEN

Kring Amsterdam
(Secr.: Keizersgracht 448)

133e bijeenkomst op 14 maart 1962 — De heer Vinkenburg sprak over „Raffles en de muntslag onder zijn bewind in Nederlands Indië”, en gaf de aanwezigen een zéér interessant kijkje achter de schermen der koloniale geschiedenis!

134e bijeenkomst op 4 april 1962 — Een groot aantal der Kringleden had gehoor gegeven aan het verzoek 5 munten of penningen uit eigen verzameling mede te nemen en daar iets over te vertellen.

135e bijeenkomst op donderdag 17 mei 1962 — de heer M. J. van der Voort sprak over „Enige aspecten van de Russische numismatiek”. Zijn voordracht, de vrucht van jarenlange studie en correspondentie, werd geïllustreerd met vele lichtbeelden en exemplaren uit eigen kollektie.

-
- 60a Axel L13: graaf van Vlaanderen (Gaillard, no 47)
 - 61 Middelburg: lit. voor G11 beter Tijdschr. 1900, p. 98; onder L14 ook graaf van Holland (Tijdschr. 1900, pag. 89)
 - 63 Zierikzee: L14 vervalt (zie onder 61)
 - 74 Bleierheide: toevoegen H14, Godard van Bongerd (ZfN 1913, p. 505)
 - 82 Maastricht: zie ook RBN 1961, p. 83.

Uitgave J. Schulman, prijs f 5.—; voor leden van het genootschap f 4.—.

Kring 's-Gravenhage
(Secr.: Zeestraat 71b)

128e bijeenkomst op 29 maart 1962 — Drs. A. C. Haak, die onlangs de collectie Romeinse gouden munten van de Kon. Akademie van Wetenschappen heeft gecatalogiseerd, sprak over deze verzameling onder de titel „Het verhaal van een vervalsers”. Bij het onderzoek is nl. gebleken, dat hierin een groot aantal — op zich zelf zeldzame en belangwekkende — vervalsingen van de bekende C. W. Becker voorkomen.

129e bijeenkomst op 25 april 1962 — Mej. drs. G. van der Meer hield een voordracht met lichtbeelden over „Geklopte nobels en rozenobels”. Zij rekende af met de verbreide voorstelling, dat het kloppen van stadswapens op deze goudstukken met belegeringen zou samenhangen. Aangenomen moet worden, dat dit gewoonlijk gebeurd is om goede van slechte exemplaren te onderscheiden.

130 bijeenkomst op 24 mei 1962 — Drs. J. P. Guépin gaf een verslag van zijn numismatische reis naar Perzië, waarbij hij vooral inging op de geonumismatiek van het koninkrijk Sassanidisch. Een kleine vondst met de determineren Romeinse munten die uit dit gebied afkomstig is werd door de heer J. Evers op glasheldere wijze gedemonstreerd.

Kring Brabant
(Secr.: Le Sage ten Broeklaan 57
Eindhoven)

39e bijeenkomst op 8 maart 1962 — De heer J. Vinkenburg uit Utrecht hield een voordracht over het onderwerp „Raffles en de muntslag tijdens zijn beheer in Nederlands Indië”. Zoals steeds was dit een zeer boeiende en interessante lezing, gedocumenteerd met vele munten en foto's.

40 bijeenkomst op 12 april 1962 — De heer Thirion, verbonden aan het Penningkabinet van de Koninklijke Bibliotheek van België te Brussel sprak op deze avond over „De munt, die de opstand van de stad Trier in 353 herdenkt”, en na de pauze over „Zege gesymboliseerd op Romeinse munten”. Beide voordrachten werden rijk gedocumenteerd. Het geheel was een zeer interessante avond.

Kring Oost-Nederland
(Secretariaat: Berg en Dalse weg 245,
Nijmegen)

6e bijeenkomst op 30 maart 1962 — Het onderwerp van deze avond was „Griekse munten en geschiedenis”, waar over dr. H. H. Zwager uit Amsterdam een zeer interessante en boeiende inleiding hield. Uitvoerig behandelde dr. Zwager achtereenvolgens de ontwikkeling van de muntslag in de Griekse stad-staten, de verspreiding over de Siciliaanse en Zuid-Italiaanse koloniën, het Hellenisme van de Macedonische koningen en de komst van de Romeinen, die van het Griekse muntwezen slechts een schaduw overlieten, doch, zelf overwonnen door de Griekse cultuur, haar doorgaven aan volgende generaties.

7e bijeenkomst op 26 april 1962 — Deze bijeenkomst werd gehouden in het Museum „De Waag” te Deventer, waar de historische omgeving een waardig decor vormde voor een verhandeling over de plaatselijke munt. In zijn inleiding gaf de heer H. K. Berghuis aan de hand van een groot aantal fraaie stukken uit zijn collectie een overzicht van de muntslag van een van de oudste steden van ons land. Aan het slot van de bijeenkomst sloot de voorzitter het seizoen tot september, waarna de Directeur van het Museum de aanwezigen nog de gelegenheid gaf de fraaie collectie munten van Deventer en Overijssel in „De Waag” te bezichtigen.

NIEUWE PRIJZEN VAN PENNINGEN UITGEGEVEN DOOR DE VERENIGING VOOR PENNINGKUNST

1926 I	J. J. v. Goor	Koninklijke familie	40 mm	f	4,50
II	J. J. v. Goor	Koloniaal Instituut	60 mm	„	6,75
1927 I	Jaap Kaas	Schoonheid in Sport	40 mm	„	4,50
II	Toon Dupuis	Prinses Juliana	60 mm	„	6,75
1928 I	Huib Luns	Koning Willem I	60 mm	„	7,25
II	H. J. Etienne	Verbinding Nederland-Indië	40 mm	„	4,50
1929 I	Derk Wolbers	Radio Holland-Indië	60 mm	„	6,75
II	Chris van der Hoef	Johan Maurits van Nassau	60 mm	„	6,75
1930 I	Tijpke Visser	Artis	60 mm	„	6,75
II	Gijs Jacobs v. d. Hof	Droogmaking Zuiderzee	60 mm	„	6,75
1931 I	J. J. v. Goor	J. C. J. van Speyk	60 mm	„	6,75
II	Dirk Bus	Vrede	60 mm	„	6,75
1932 I	L. H. Sondaar	Athenaeum Illustre Amsterdam	60 mm	„	6,75
II	Grada Rueb	Dr. Joh. Wagenaar	60 mm	„	6,75
1933 I	Gerrit van der Veen	Lucas van Leyden	60 mm	„	6,75
II	H. A. van den Eynde	Landbouw in Ned.-Indië	60 mm	„	6,75
1934 I	Leendert Bolle	Lucht en water	60 mm	„	6,75
II	Nel Klaassen	Dr. H. P. Berlage	60 mm	„	6,75
1935 I	Theo van Reijn	Mr. P. W. A. Cort van der Linden	60 mm	„	6,75
II	L. P. J. Braat	Lodewijk van Deyssel	60 mm	„	6,75
1936 I	B. Ingenhousz	Erasmus	60 mm	„	6,75
II	Jeanne Wichers	Toon Dupuis	60 mm	„	8,50
1937 I	O. L. Wenckebach	Jhr. Mr. B. C. de Jonge	60 mm	„	6,75
II	Toon Dupuis	Jhr. Dr. J. Loudon	60 mm	„	6,75
1938 I	Mari Andriessen	Regeringsjubileum Kon. Wilhelmina	60 mm	„	6,75
II	Marian Gobius	Buziau	60 mm	„	6,75
1939 I	Frits van Hall	Eeuwfeest Ned. Spoorwegen	60 mm	„	6,75
II	F. Hoevenagel	Morele Herbewapening	60 mm	„	6,75
1940 I	H. M. Wezelaar	Marnix van St. Aldegonde	60 mm	„	6,75
II	Han Richters	Opbouw	60 mm	„	6,75
1941	Albert Termote	Adm. Cornelis Tromp	60 mm	„	6,75
1942	M. Kuttering	Maastunnel Rotterdam	70 mm	„	10,—
1943	Cor. Frenzen-Heslenfeld	Dr. P. C. Boutens	60 mm	„	6,75
1944	Han Rehm	Willem Barentz	60 mm	„	8,50
1945	W. Valk	Herkregen Vrijheid	65 mm	„	8,50
1946	Cor van Kralingen	Bombardement Rotterdam	60 mm	„	6,75
1947 I	Joop Hekman	P. C. Hooft	50 mm	„	5,75
II	Titus Leeser	Japane Vrouwenkampen	60 mm	„	6,75
1948 I	Loekie Metz	Regeringsjubileum Kon. Wilhelmina	60 mm	„	10,50
II	Joop Hekman	Inhuldiging Kon. Juliana	60 mm	„	6,75
1949 I	Bram Roth	Jan Luyken	65 mm	„	19,25
II	Geurt Brinkgreve	Hulde aan onze Soldaten in Indonesië	60 mm	„	6,75
1950 I	Pol Dom	Reis van Prins Bernhard naar de West	60 mm	„	6,75
II	J. B. Gutterswijk	Jubileum Ver. voor Penningkunst	60 mm	„	6,75
1951	Albert Termote	Dr. W. Drees	75 mm	„	24,75
1952 I	A. C. Blok	Prinses Beatrix	60 mm	„	6,75
II	V. P. S. Esser	Prof. Jan Bronner	88 mm	„	33,—
1953	Maarten Pauw	Henriette Roland Holst v. d. Schalk	75 mm	„	24,75
1954	O. L. Wenckebach	Jhr. Mr. F. Beelaerts van Blokland	60 mm	„	6,75
1955	J. Ph. L. Petri	10 jaar Bevrijding	83 mm	„	30,—
1956	Han Rådecker	John Rådecker	82 mm	„	30,—
1957 I	Paul Grégoire	Europa	73 mm	„	24,—
II	Thea R. van der Pant	Jan Sluyters	60 mm	„	17,50
1958	Fred. Carasso	Delta-plan	60 mm	„	8,50
1959 I	Niels Steenberg	Carnaval	60 mm	„	8,50
II	Cor van Krakelingen	Witte de With	65 mm	„	8,50
1960 I	Auke Hettema	Multatuli	63 mm	„	18,30
II	Geurt Brinkgreve	50 jaar Bond Heemschut	60 mm	„	8,50

Leden van de Vereniging kunnen de penningen in brons tegen de genoemde prijzen betrekken bij de N.V. Koninklijke-Begeer te Voorschoten (uitvoering in zilver speciale prijs).

HANS M. F. SCHULMAN (Zoon van Maurits Schulman, Amsterdam)
545 Fifth Avenue - NEW-YORK - 17 N.Y. U.S.A.

MUNTEN, MEDAILLES, DECORATIES, NUMISM. BOEKEN

Grote voorraad, ook van Nederlandse Munten en Penningen
Geregelde veilingen - Vraagt mijn prijslijsten

N.V. KONINKLIJKE BEGEER VOORSCHOTEN
(HOLLAND)

PENNINGEN — EDELSMEEDWERKEN
RIDDERORDEN EN ERETEKENEN
SPORTMEDAILLES EN INSIGNES

JACQUES SCHULMAN N.V. - Keizersgracht 448 - **AMSTERDAM**
MUNTEN EN PENNINGEN VAN DE OUDSTE TIJDEN TOT OP HEDEN
EXPERTISES - VERKOOP - INKOOP - VEILINGEN
LEVERANCIER VAN RIDDERORDEN EN ERETEKENEN.

Uitgever van: Handboek Nederlandse munten 1795—1961	f 20,—
Munten Nederlandse Gebiedsdelen Overzee 1601—1948	f 25,—
H. Enno van Gelder en M. Hoc. Les Monnaies des Pays-Bas Bourguignons et Espagnols	f 50,—
R. Ratto. Monnaies Byzantines	f 45,—
Dr. A. Polak. Joodse penningen i.d. Nederlanden	f 18,—
Kaart Muntplaatsen van Nederland	f 5,—
(voor leden Genootschap f 4,—)	

ADOLPH HESS A.G., LUZERN

Haldenstrasse 5 - Telephon 24392

MÜNZEN UND MEDAILLEN - MONNAIES ET MÉDAILLES
COINS AND MEDALS

M. C. HIRSCH A.B. (Harry Glück)

Regeringsgatan 59, Stockholm

Telephon 11 05 56

MÜNZEN UND MEDAILLEN - MONNAIES ET MEDAILLES
COINS AND MEDALS

B. A. SEABY LTD. • MUNTEN EN PENNINGEN

65, Great Portland Street, LONDEN, W. I.,

Uitgevers van: "SEABY's Coin and Medal Bulletin" - Numismatische
artikelen en prijslijsten Prijs 10/6 per jaar.

"Roman Coins and their Values" door H. A. Seaby,
gebrocheerd 10/6, linnen band 14/—.

"Standard Catalogue of British Coins", Vol I - England,
gebrocheerd 14/—, linnen band £ 1.

"Greek Coins and their Values"
gebrocheerd 16/—, linnen band 22/6.

Monnaies et Médailles - Jetons - Sceaux - Décorations

Librairie numismatique

EXPERTISES

JULES FLORANGE & CIE

S.A.R.L. - Maison fondée en 1890

17, rue de la Banque - PARIS 2e - Tél. LOUvre 09-32 - R.C. 20475 B.

P. & P. SANTAMARIA

NUMISMATICA

ROMA

PIAZZA DI SPAGNA 35

MAISON CLEMENT PLATT

49 Rue de Richelieu
PARIS I

MONNAIES — MÉDAILLES
JETONS — DÉCORATIONS
LIBRAIRIE NUMISMATIQUE
ANTIQUITÉS ARCHÉOLOGIQUES

MÜNZEN UND MEDAILLEN A.G.

Malzgasse 25 - BASEL

Onder leiding van: Erich Cahn, Dr Herbert Cahn, Pierre Strauss

Belangrijke voorraad munten en penningen uit alle tijdperken en landen
Maandelijks geïllustreerde prijslijsten, gratis op aanvraag

GERHARD HIRSCH

NUMISMATIKER

MÜNCHEN - 2 - PROMENADEPLATZ 10

ANKAUF — VERKAUF — VERSTEIGERUNGEN

OSCAR RINALDI & FIGLIO

NUMISMATEN

VERONA - Casa di Giulietta - ITALIA

Uitgevers van het blad „ITALIA NUMISMATICA”
Abonnementsprijs per jaar: US \$ 3.00

HEINRICH PILARTZ

MUNTHANDEL

KEULEN

KLINGELPÜTZ 16 — TEL. 215404

Em. BOURGEY

Expert en Médailles auprès du
Tribunal Civil de la Seine

PARIS 9e

7, Rue Drouot

MONNAIES ET MÉDAILLES

DR. BUSSO PEUS

MÜNZENHANDLUNG

FRANKFURT AM MAIN

NEUHAUSZSTRASSE 13 — TEL. 59 24 61

SPINK & SON, Ltd., 5, 6 & 7 King Street, St. James's, LONDON S.W. 1

announce the following new publications:

„Introduction à la Numismatique Byzantine" by Dr. Henry Longuet. 6 $\frac{1}{4}$ × 9 $\frac{3}{4}$ ins.
158 pages, XXIV plates. Cloth. 70 shillings.

The first new book on the Byzantine series for 30 years.

Catalogue of Papal Medals.

5 $\frac{1}{2}$ × 8 $\frac{1}{2}$ ins. 123 pages, card covers. 17s 6d

A reprint of the original standard catalogue of 1898, still the only useful quick-reference work on the series.

„The Coinage of South Germany in the Thirteenth Century" by Dr. D. M. Metcalf.
9 $\frac{1}{2}$ × 7 $\frac{1}{4}$ ins. 79 pages, illustrations. 21 maps, diagrams ect. Card Covers. 21 shillings.
A close and erudite study of an important European series.

„Medals Awarded to North American Indian Chiefs" by M. A. Jamieson.
8 $\frac{1}{2}$ × 5 $\frac{1}{4}$ ins. 66 pages, fully illustrated. card covers. 42 shillings.

A reprint of the original work, first published in 1936.

DE GEUZENPENNING

MUNT- EN PENNINGKUNDIG NIEUWS

12e JAARGANG

No 4

OKTOBER 1962

ARMEENSE PENNINGEN

Merkwaardigerwijze zijn kort na de publikaties in de Geuzenpenning van juli 1961 van de hand van dra. van der Meer en van ondergetekende over o.a. de problematiek van de ons tot dusver bekende Armeense familiepenningen, opnieuw enige van deze interessante stukken voor de dag gekomen, die op hun beurt weer nieuwe problemen opwerpen. Trachtend deze problemen zo goed mogelijk te benaderen kan misschien omtrent althans enige punten opheldering worden verkregen.

Op pagina 27 in genoemd nummer van dit tijdschrift is in mijn eigen bijdrage sprake van een Armeense penning die de heer Jacques Schulman op een Amsterdamse Kringavond had laten zien. Dit zou een gouden afslag zijn van het zich in het Koninklijk Penning Kabinet bevindende kleine ovale zilveren exemplaar dat door mejuffrouw van der Meer op pagina 31 (l.c.) is beschreven en afgebeeld. Korte tijd daarna kreeg de heer Schulman in het buitenland een 2e zilveren exemplaar onder de ogen, dat hij wijselijk heeft aangekocht, zodat nu een compleet stel, te weten een zilveren en een gouden afslag, bijeen schenen te zijn. De unieke gelegenheid aangrijpende, heb ik toen beide stukken kunnen verwerven. Bij nauwkeurige bestudering van mijn aanwinsten bleek het zilveren volkomen identiek te zijn met het stuk in het Penning Kabinet; het gouden exemplaar bleek echter in een tweetal details belangrijk af te wijken. Op de zilveren stukken bevindt zich

boven de kroon een bloem, terwijl op het gouden stuk op deze plaats het Alziend Oog voorkomt. Aan de keerzijde van de zilveren stukken bevindt zich in de Hostie boven de kelk een kruis, dat op het gouden stuk ontbreekt. Inderdaad lijken dit verschillen die belangrijk genoeg zijn om daaraan bijzondere aandacht te wijden.

De foto-apparatuur waarover ik beschik veroorlooft opnamen te maken van een afstand van 5 centimeter,

DE GEUZENPENNING

DRIEMAANDELIJKSE UITGAVE

van het Kon. Ned. Genootschap voor

Munt- en Penningkunde

en van de Vereniging voor

Penningkunst

REDACTIE

J. P. Guépin

Dr. H. H. Zwager

J. Vinkenborg

REDACTIE-SECRETARIAAT

J. Schulman

Keizersgracht 448

Amsterdam-C.

ABONNEMENTSPRIJS

voor niet-leden van

een der beide verenigingen

f 3.— per jaar

ADVERTENTIES

¼ pagina f 50.— per jaar

POSTREKENING 260629 t.n.v.

De Geuzenpenning

Amsterdam

waardoor het mogelijk is ieder gewenst detail reeds sterk vergroot op te nemen. Aldus worden uiterst scherpe afbeeldingen verkregen die zeer aanzienlijke vergroting op papier toelaten. Op deze wijze kunnen de details bijzonder goed bestudeerd worden.

Ter vergelijking zie men de onderstaande foto's.

Foto's A geven de zilveren penning op ware grootte, B zijn de afbeeldingen van het gouden stuk. C en D zijn de detailvergrotingen van de zilveren, E en F die van de gouden penning.

Volledigheidshalve worden de gewichten en afmetingen van de stukken nogmaals vermeld. Het zilveren stuk weegt 21,30 gram, het gouden 30,04 gram. De afmetingen zijn 39×42 mm.

Bezien wij eerst de detail vergrotingen van de zilveren penning eens wat nader (foto's C en D dus). Duidelijk zien wij dat de parelranden fraai en ongeschonden doorlopen, zowel op voor- en keerzijde. De „texture” van het metaal om de bloem heen verschilt in het geheel niet van de rest van het afgebeelde gedeelte. De Hostie staat precies in het midden boven de kelk en het kruis is zeer goed

A, zilveren Armeense huwelijkspenning, v. en kz.

B, gouden afslag van dezelfde huwelijkspenning, v. en kz.

waarneembaar. Men lette er op, dat het relief niet geprononceerd is. De onregelmatigheid tussen de kelk en de Stenen Tafelen is een corrosieplekje in het zilver, dat hier verder niet ter zake doet. Vermeld dient te worden dat het zilveren stuk niet bijzonder goed geconserveerd is, het kan niet meer dan als fraai worden gekwalificeerd. Het gouden stuk daarentegen verdient het predicaat „Prachtig”.

Ten aanzien van het zilveren stuk is dus het gehele aspect van de in het geding zijnde details in geen enkel opzicht verdacht; zonder enige twijfel hebben we hier dan ook te doen met

een afslag van de originele stempels. Impliciet geldt dit tevens voor het Haagse stuk.

Geheel anders presenteren zich de details van de gouden penning. Wat de voorzijde betreft is het zonneklaar dat aan de parelrand „gewerkt” is, misschien is het zelfs juister te zeggen „geknoeid” is.

Waar in de stempel oorspronkelijk de bloem gestaan heeft, is deze weggeslepen en door het Alziend Oog vervangen. Ook aan de keerzijde is kennelijk iets gebeurd; de Hostie staat niet midden boven de kelk doch is te veel naar rechts geplaatst, terwijl zij tevens te veel relief heeft; zij ligt

C

details zilveren huwelijkspenning.

D

E

details gouden huwelijkspenning.

F

er als het ware bovenop. Zoals reeds werd gezegd, ontbreekt het kruis dat op de zilveren stukken voorkomt. In overweging nemend dat de 3 thans bekende stukken, te weten mijn „set” en het Haagse zilveren exemplaar zowel in de uitbeelding als de teksten identiek zijn, moet toch wel als zeker worden aangenomen dat alle drie de stukken van dezelfde stempels geslagen moeten zijn. Is bij de gouden afslag de bedoeling geweest om welke reden dan ook de bloem door een meer religieus symbool te vervangen, hetgeen niet a priori ondenkbaar behoeft te zijn, dan was dit een reden te minder geweest om aan de keerzijde iets aan de Hostie te veranderen. Ik neig daarom tot de overtuiging, dat het gouden stuk doorboord is geweest en dat degene die later het gat gedicht heeft—overigens op niet onverdienstelijke wijze—de zilveren afslag(en) niet gekend heeft. Het reeds gememoreerde feit, dat het gouden stuk in voortreffelijke staat is bewaard gebleven, pleit echter er tegen dat het gedragen zou zijn. Het kan natuurlijk zijn, dat de toenmalige eigenaar vrij spoedig spijt van de verminking van het stuk heeft gekregen en een goudsmid heeft opgedragen de schade zo goed mogelijk te herstellen. Zonder twijfel verstond deze zijn vak; ad oculos is nauwelijks iets van een en ander waar te nemen. Pas bij het beschouwen van mijn 12-voudige oppervlaktevergrotingen rees bij mij het vermoeden dat aan het stuk „getoold” was.

Na nauwelijks een plausible verklaring voor mijn eigen probleem gevonden te hebben, werd ik door de Ermitage te Leningrad met een nieuw Armeens penningprobleem geconfronteerd!

Na onze publikaties gelezen te hebben meende de Conservator van de Afdeling Numismatiek van de Ermitage, dr. I. G. Spassky, zich te herinneren dat hij vroeger, een 20 jaar geleden, in de Ermitage nog een andere zilveren Armeense medaille had ge-

zien. Hij kon dit echter niet terugvinden. Onlangs echter vond hij het stuk, toen hij toevalligerwijze bij de Maçonieke penningen moest zijn; al die jaren was het stuk abusievelijk daar opgeborgen geweest!

Het is hetzelfde stuk dat als een vignet is afgebeeld op de laatste pagina van het 2e gedeelte van het 3e deel van het Repertorium van Appel (1824). Appel beschrijft de penning niet; wel schijnt hij op een of andere plaats eens het voornemen te hebben geuit afbeeldingen van munten en penningen waarvan de opschriften niet te ontcijferen waren, te publiceren. Voor zover ik heb kunnen nagaan heeft hij aan dit voornemen nimmer gevolg gegeven.

Aan de Ermitage bleek men niet uit de betekenis van de inscripties van het nu te voorschijn gekomen stuk te kunnen komen. Mij werd verzocht aan de hand van toegezonden afbeeldingen te trachten hierin klaarheid te brengen. Een medewerker van Spassky van Armeense origine meent de naam „Harutium” te lezen. Meer moeilijkheden zou de tekst in de afsnede opleveren. Geopperd is zelfs dat men er de afkorting HOL in zou kunnen zien, wat dan wellicht met enige fantasie HOLLAND of HOLTZHEY zou kunnen betekenen. Met Spassky verwerp ik de mogelijkheid, dat het de—verarmenste—naam van de stempelsnijder zou kunnen zijn. Wij kennen enkele Armeense penningen van de Holtzheys, die in Latijns schrift gesigneerd zijn en een enkele die, hoewel niet gesigneerd, toch wel aan (een der) Holtzhey(s) kan worden toegeschreven, hoewel ik de derde mogelijkheid die dra. van der Meer (l.c. pagina 32) oppert, zeker niet bij voorbaat verwerpen wil.

Het thans in Ermitage teruggevonden stuk (foto's G en H) blijkt een ovale variant te zijn van het door mejuffrouw van der Meer beschreven ronde stuk (l.c. pag. 32). De voorstelling aan voor- en keerzijde vertoont

slechts niet-principiële detailverschillen, die echter, de verschillende plaatsing van de inscripties mede in aanmerking genomen, tot de conclusie moeten voeren dat de stukken van verschillende stempel moeten zijn geslagen. Een afdoend bewijs hiervan is reeds de aanzienlijke afwijking in de tekst van de afsnede. Zeer stellig bezit dus de Ermitage een tot dusver onbekend stuk, afgezien van de vignet-reproductie van Appel, die dus het stuk gezien moet hebben. Het is

G, H, zilveren Armeense huwelijkspenning, Hermitage, Leningrad.

zeer te betreuren dat hij het geen vermelding heeft waard gevonden. Misschien waren onze Armeense penningen in zijn tijd niet zo zeldzaam als wij ze thans beschouwen of werd er niet de betekenis aan gehecht die zij toch stellig wel verdienen.

Via de vriendelijke medewerking van de heer Schulman kreeg ik van mevrouw Kapamadji te Parijs de vertaling van de teksten.

Dat het stuk een huwelijksmedaille is behoeft geen toelichting; de reeds van andere Armeense penningen bekende voorstelling spreekt voor zich zelf. Dat men aan de Ermitage dan ook niet begrepen heeft dat het gebruikelijke HEILIGE HUWELIJKSVOLTREKKING en DE GODDELIJKE VOORZIENIGHEID op het stuk staat, is enigszins verwonderlijk.

Voor de tekst in de afsnede geeft mevrouw Kapamadji „Experience”, dat dus in het Nederlandsch met ERVARING of ONDERVINDING vertaald kan worden. Zij merkt op, dat het woord slecht gegraveerd is, zij veronderstelt echter dat haar lezing juist is.

Wij hebben dus opnieuw een ongesigioneerde, ongedateerde Armeense ovale huwelijkspenning in zilver met reeds bekende voorstelling (de ronde van dra. van der Meer). Ten aanzien van de datering kan mijns inziens zonder bezwaar het midden van de 18e eeuw worden aangehouden (het vignet bij Appel). Alleen reeds op grond van de overweging dat slechts met zekerheid Armeense penningen met overeenkomstige afbeeldingen van Holtzhey bekend zijn en niet valt te zeggen wie anders ze gemaakt zou kunnen hebben, geloof ik dat wij langzamerhand wel deze medailles aan Holtzhey senior en/of junior mogen toeschrijven. Erkennend dat hieromtrent wellicht nimmer volkomen zekerheid kan worden verkregen, is misschien een bruikbare uitweg wanneer wij van een Holtzheyschool zouden spreken.

Het gewicht van het stuk heeft Spassky niet aangegeven. Indien zijn foto's op ware grootte zijn, is het formaat van de penning 40×37 mm, hetgeen slechts weinig kleiner is dan dat van de in het eerste deel van dit artikel beschreven stukken (39×42 mm, waarvan het zilveren stuk 21,30 gram weegt). Het Ermitage stuk zal dan omstreeks 20 gram wegen. Het ontbreken van familienamen op het stuk wijst wederom in de richting van het vermoeden, dat deze penningen in voorraad gemaakt werden, ook het ontbreken van een jaartal steunt dit vermoeden. Er is opnieuw reden om te veronderstellen dat de stempel – misschien door een leerling van Holtzhey? – is vervaardigd door iemand die niet vertrouwd was met de spelling van de Armeensche taal. Resumerend is dus het resultaat van dit opstel, dat wij thans weten dat er ten minste 2 exemplaren bestaan van de kleine ovale penning in zilver, 1 exemplaar in goud, dat later veranderd of zelfs gerepareerd is en een ovale variant van een reeds bekende ronde zilveren huwelijksmedaille voor algemeen gebruik. Zonder deze cogst nu bepaald schraal te moeten noemen blijft het te betreuren dat wij omtrent de medailleurs niet positiever kunnen zijn dan hierboven reeds werd aangeduid. Een onderzoek aan het Gemeente Archief te Amsterdam over de in de 18e eeuw in Amsterdam bloeiende Armeense gemeente heeft geen enkel aanknopingspunt opgeleverd.

Tenzij er in de loop der tijden meer materiaal beschikbaar komt dat ons de zo begeerde oplossing van deze problemen brengen kan, moeten wij ons tot registratie van de bekende stukken met enig waarschijnlijkheidscommentaar beperken. Het zij zo!

M. J. VAN DER VOORT.

KONINKLIJK PENNINGKABINET

Tentoonstelling 2500 JAAR PERZISCHE MUNTEN in het Koninklijk Penningkabinet; 5 september 1962-5 januari 1963. Geopend 10-13, 14-17 uur, zondags gesloten. Toegang f 0,25, scholieren in klasseverband gratis na aanvraag.

Begin september werd in het Gemeentemuseum een tentoonstelling geopend, getiteld 7000 Jaar Perzische Kunst. In aansluiting hierop heeft het Penningkabinet een tentoonstelling ingericht van munten die in Perzië geslagen of in omloop waren, vanaf het begin, ongeveer 2500 jaar geleden, tot aan de munten van de huidige Shah toe.

De schatten die in het Gemeentemuseum te zien zijn, komen voornamelijk uit het buitenland. Daarentegen is de tentoonstelling van het Penningkabinet bijna geheel uit Nederlands bezit samengesteld. Het Museum voor Land- en Volkenkunde in Rotterdam stond munten af voor de vitrine Islam. Dit is een gevolg van een taakverdeling die enige jaren geleden is gemaakt tussen het Museum in Rotterdam en het Penningkabinet. In ruil voor de antieke munten uit de kollektie van Rede kwamen alle Oosterse munten van het Penningkabinet naar Rotterdam, dat al een eigen kollektie, naast de verzameling van Rede, bezat. Ook werden enige moderne Perzische munten door de Firma Schulman geleend. Moderne bankbiljetten werden in bruikleen afgestaan door de Nederlandsche Bank. De nadruk bij deze tentoonstelling valt echter op de oudheid. Uit zijn bezit van ongeveer 18000 Griekse munten kon het Penningkabinet putten voor een overzicht in grote lijnen van de muntslag in het Perzische Rijk, tot en met de Sasaniden. Aanvullingen werden nog verkregen van

het Penningkabinet van de Koninklijke Bibliotheek van België en van de kollekties Six in Amsterdam en Ir. Westerhout in Iran. Hierdoor werd het mogelijk van de meeste munten voor- en keerzijde in goede kwaliteit te tonen.

Het kan misschien op het eerste gezicht bevreemden, dat een tentoonstelling van Perzische munten kon worden samengesteld uit de Griekse kollektie. Dit is in de eerste plaats gewoon het gevolg van een oude afspraak, dat alle niet-Romeinse munten tot de Griekse worden gerekend. Maar toch, de muntslag van het Perzische Rijk is wel te beschouwen als een uiting van Griekse cultuur. Griekse steden sloegen onder Perzische heerschappij hun zilver en elektron gewoon door; alleen het goud was een privilege van de Perzische koning. Ook de emissies van de niet-Griekse steden, van de satrapen en van de vazallen koningen zijn, afgezien van enig stijlverschil, toch eigenlijk alleen van de Griekse munten door het gebruik van ander schrift te onderscheiden. Geheel Grieks zijn natuurlijk de munten van Alexander de Grote en zijn opvolgers in Perzië, terwijl de Parthen zich op hun munten nadrukkelijk Philhelleen noemden. Pas de Sasaniden keren zich bewust van het Griekse voorbeeld af. Maar dit is in deze late periode niet verwonderlijk. Daarentegen sluiten de zegels van de Achemeniden en Sasaniden zich aan bij een Mesopotamische traditie. Ook deze ontwikkeling is op de tentoonstelling te volgen.

Uit de kollektie „Griekse” munten van het Penningkabinet kon dus een overzicht gevormd worden van de antieke muntslag in Perzië. Deze verzameling dankt zijn rijkdom aan de grote negentiende eeuwse numismaat J. P. Six, wiens kollektie voor het grootste deel in het Penningkabinet is gekomen, en die zich speciaal voor deze gebieden heeft geïnteresseerd; hetzelfde geldt, met een iets andere

achtergrond, voor de heer Van Rede. Op verschillende facetten van de numismatiek wordt telkens de nadruk gelegd:

1. De munten zijn een illustratie en documentatie van de geschiedenis. We zien het goud en zilver van Croesus, de gevolgen van de Perzische verovering van de Griekse steden aan de kust van Klein-Azië (545), munten met het portret van satrapen, als Tissaphernes, aan oud-gymnasiasten van Xenophon bekend; we volgen dankzij de munten die de satrapen sloegen voor de betaling van hun troepen, de veldtocht van Alexander de Grote op de voet, we zien munten van Griekse koningen die in het verre Afghanistan en Noord India geregeerd hebben, en die praktisch alleen van munten bekend zijn. Naast de munten van de Parthen liggen die van hun tegenstanders de Romeinen, waarop hun overwinningen gevierd worden.
2. Daarnaast wordt ook de nadruk gelegd op de geschiedenis van de munt als geldstuk. Een beeld wordt gegeven van het Griekse zilver, dat in het Perzische Rijk in omloop was. De invloed van het Atheense geld blijkt uit lokale imitaties, de introductie van de geldeconomie in Perzië zelf uit de grote hoeveelheden munten van de Seleuciden.
3. Ook de voorstellingen zijn interessant. Het Perzisch vuuraltaar op de Sasanide munten laat zien hoe deze dynastie weer terugkeert, na de periode van Griekse invloed, naar de oude Iraanse traditie.
4. Vooral vallen de munten op door hun schoonheid. Ondanks hun kleine formaat kunnen zij veelal tot de grote kunst gerekend worden. Vergrote foto's aan de wand laten dit nog ten overvloede zien. Van de Seleuciden ligt hier een

bijna volledige reeks prachtige portretten.

In een kleine katalogus wordt een doorlopend kommentaar gegeven, waarbij getracht werd de ingewikkelde materie zo eenvoudig mogelijk te behandelen. Een grote kaart met alle besproken muntplaatsen vergemakkelijkt de oriëntatie.

Aan alle bezoekers van de tentoonstelling in het Gemeentemuseum wordt een reclame folder uitgereikt, dat de lezers van De Geuzenpenning inmiddels al ontvangen hebben. Dankzij de medewerking van het Gemeentemuseum werd in pers en filmjournaal aandacht aan het numismatisch pendant van de grote tentoonstelling gewijd. Daardoor hebben het Penningkabinet en de numismatiek in het algemeen de kans wat meer in de belangstelling van het grote publiek te geraken. Maar speciaal wordt gerekend op de komst van de in de numismatiek geïnteresseerde lezers van De Geuzenpenning.

J. P. G.

25-jarige ambtsbediening van
P. Hœuft, Nijmegen.

(Foto Gem. politie, Nijmegen).

W. J. DE VOOGT,
een wetenschappelijk verzamelaar.

Op 16 december 1875 overleed te Amsterdam Willem Jacob de Voogt, oud 38 jaar, na een lange ziekte. In zijn korte leven had hij veel belangrijk werk verricht voor de numismatiek en door zijn dood is de publicatie van nieuw materiaal, dat hij al verzameld en bewerkt had, niet tot uitvoering gekomen. Hij was geboren te Nijmegen, maar verhuisde al jong naar Amsterdam, toen zijn vader daar als predikant beroepen werd. Hij kreeg er een handelsopleiding en was mede-oprichter van de assurantiefirma Wijsman en De Voogt.

Naast zakelijk inzicht bezat hij echter ook een wetenschappelijke aanleg, een uiterst zeldzame combinatie van eigenschappen. Zijn belangstelling ging vooral uit naar de geschiedenis van zijn geboorteprovincie en daarbinnen weer met name naar die van zijn geboortestad Nijmegen. Nog tijdens zijn leven gaf hij een groot aantal tekeningen, prenten, munten en penningen, die betrekking hadden op Nijmegen, ten geschenke aan de gemeente-verzameling van die stad. Toen zijn eigen collectie van Nijmeegse munten en penningen voor die tijd vrijwel volledig was geworden, breidde hij zijn verzamelgebied uit tot de gehele provincie Gelderland en de Gelderse steden en heerlijkheden, totdat hij ook van deze munten en penningen de meest volledige verzameling bezat, die tot dan toe door een particulier bijeengebracht was.

Toch ging het hem niet in de eerste plaats om het bezit van deze stukken. Zoals J. E. H. Hooft van Iddekinge schrijft in zijn necrologie van zijn vriend De Voogt (in de Levensberichten van de Maatschappij der Nederlandse Letterkunde te Leiden 1875-1876): „zijn hoofddoel was om

uit deze onwraakbare getuigen, geholpen door hetgeen geschreven en gedrukte bronnen hem leerden, de geschiedenis van Gelderland te leeren kennen en toe te lichten." Gelukkig beperkte hij zich niet tot het doen van naspeuringen alleen, maar publiceerde hij zijn bevindingen ook. Zeven artikelen van zijn hand verschenen in de *Revue belge de Numismatique* in de periode van 1857 tot 1873. Dit was in die tijd het enige numismatische vaktijdschrift, waarin Nederlandse numismaten hun publicaties konden plaatsen. Het Tijdschrift voor Munt- en Penningkunde (de voorloper van het latere Jaarboek) werd n.l. pas in 1893 opgericht. De onderwerpen, die hij in deze artikelen behandelde, waren van zeer verschillende aard. Zijn eersteling, verschenen toen hij pas 20 jaar oud was, beschrijft een penning van het kapittel van de St. Stevenskerk te Nijmegen. Daarna verschenen met tussenpozen artikelen over de munten van Zaltbommel en de stempels, die daarvan nog bewaard zijn, over penningen vervaardigd door Steven van Herwijck (toen dacht men nog, dat deze medailleur Steven van Holland heette), over keizerlijke munten geslagen te Nijmegen, over de munten toegeschreven aan Floris van Pallant, Graaf van Culemborg en over een 14e eeuwse muntvondst, die hij had kunnen aankopen.

Ook buiten de *Revue belge de Numismatique* verschenen in die tijd monografieën, waarin hij het resultaat van zijn studies vastlegde. Deze handelden over „Nijmeegse Vroedschaps- en Vereering-penningen”, rekenpenningen van de Gelderse Rekenkamer, de geschiedenis van de Munt van Nijmegen en een beschrijving van alle bekende munten van die stad, en de munten van 's Heerenberg, Batenburg en Baar, d.w.z. de publicatie van een groot aantal munten van die heerlijkheden, die in de

eerder verschenen boeken van Verkade, van der Chijs en Serrure niet voorkwamen.

Zijn grootste werk is echter zijn *Geschiedenis van het Muntwezen der Vereenigde Nederlanden* (1576-1813), Deel I, Provincie Gelderland dat in het jaar voor zijn dood uitkwam. In 1870 had de Directie van het Provinciaal Utrechtsch Genootschap voor Kunsten en Wetenschappen n.l. besloten, om een commissie te benoemen, die belast zou worden met de beschrijving van het muntwezen van de verschillende gewesten van de Republiek.

Dit moest een wetenschappelijke beschrijving worden zowel van de ontwikkeling van het muntwezen als van de munten zelf, een voorwaarde waaraan het bestaande boek van Verkade absoluut niet voldeed. Het schrijven van het eerste deel over Gelderland werd aan De Voogt opgedragen, met schitterend resultaat. Uit dit boek, en uit al zijn andere publicaties, blijkt, hoe nauwkeurig hij alle beschikbare bronnen, bestaande uit archivalia en muntenmateriaal, naging, en hoe hij steeds weer de meest scherpzinnige en verantwoorde conclusies wist te trekken. Als zijn vroege dood het niet verhinderd had, zou hij ook het volgende deel over de provincie Holland voor zijn rekening genomen hebben. Hij had hiervoor al veel bouwstoffen verzameld en een aantal notities hierover in handschrift bevinden zich nu in het Kon. Penningkabinet. Verder stond nog op zijn programma de publicatie van weer nieuwe door hem ontdekte munten van Zaltbommel, van de munten van Zutphen en van Nijmeegse penningen. De lithografieën hiervoor waren al klaar en bevinden zich nu o.a. in het Kon. Penningkabinet, maar tot een uitgave van dit werk is het niet meer gekomen.

Een aantekenboek, waarin De Voogt

alle hem bekende Nijmeegse penningen genoteerd had, kwam enige tijd geleden aan het licht in de bibliotheek van de Rijksmunt te Utrecht. Hierin worden penningen beschreven, die verband houden met de geschiedenis van Nijmegen en met Nijmegenaren, armenpenningen, wijnpenningen, gilde- en schutterspenningen.

Helaas is een aantal bladzijden er later uitgescheurd, maar voor een klein gedeelte wordt dit verlies gecompenseerd door aantekeningen in het handschrift van De Voogt, die in het Kon. Penningkabinet bewaard worden. Daarbij bevindt zich ook de beschrijving van een gegraveerd penningke van 1734, (Dirks Repertorium III, 531) gemaakt ter gelegenheid van de 25-jarige ambtsbediening van P. Hoeft, predikant te Nijmegen, dat hierbij voor het eerst geïllustreerd wordt. Dit stukje bevindt zich nu in het Gemeentemuseum te Nijmegen.

Waar zijn nu alle munten en penningen, die De Voogt met zoveel zorg bijeengebracht had, gebleven? Aan zijn familie had hij de wens te kennen gegeven, dat de verzameling in haar geheel verkocht zou worden aan een Nederlandse openbare collectie en natuurlijk kwam hiervoor in de eerste plaats het Kon. Penningkabinet in aanmerking. De toenmalige Directeur J. F. G. Meijer verzocht de Minister van Binnenlandse Zaken, waaronder het Kabinet toen ressorteerde, om een crediet om de verzameling De Voogt te kunnen aankopen. Deze was getaxeerd op f 13.000.— en bestond uit Gelderse munten, rekenpenningen van de Gelderse rekenkamer en gedenkpenningen betreffende het Munthuis van Gelderland van 1690-1796, in totaal 1440 stuks. Meijer wees op het grote belang, dat de aankoop hiervan voor het Rijk zou hebben, aangezien het Kabinet hierdoor ineens bijna volle-

dige reeksen van alle Gelderse munttypen zou bezitten. De vrij weinige reeds in het Kabinet aanwezige Gelderse munten waren bijna alle verschillend van die van De Voogt.

Na veel heen en weer schrijven en na enig afdingen („Holland op zijn smalst” noemt Mr. J. van Kuyk dit in zijn Geschiedenis van het Kon. Penningkabinet) kwam de collectie tenslotte in 1876 voor f 12.000.— aan het Rijk. Het was de bedoeling, dat Meijer een inventaris zou samenstellen en laten drukken van alle Gelderse munten, die zich nu in het Penningkabinet bevonden en in afwachting daarvan is dan ook geen lijst van de munten, verkregen uit de verzameling De Voogt, in het Jaarverslag over 1876 opgenomen. Ondanks vele aanmaningen van de zijde van het Ministerie is echter van deze publicatie nooit iets terechtgekomen.

Waar alle Nijmeegse gedenkpenningen, die De Voogt blijkens zijn aantekenboek ook bezeten heeft, gebleven zijn, is niet bekend. Waarschijnlijk zijn zij geveild door de firma G. Theod. Bom in september 1877, tegelijk met enkele dubbele munten, die niet bij de verkoop aan het Rijk inbegrepen waren geweest, en met zijn numismatische boeken. In de veilingcatalogus wordt vermeld, dat vele daarvan voorzien waren van „particuliere aantekeningen van wijlen W. J. de Voogt”.

Na de dood van deze verzamelaar zijn nog vele nieuwe gegevens aan het licht gekomen over Gelderse munten en penningen, maar de bestudering daarvan is in grote mate vergemakkelijkt door het gebruik, dat men kon maken van het materiaal, dat door hem verzameld was en dat ook in de toekomst de basis zal vormen voor alle studie op dit gebied.

DRA. G. VAN DER MEER.

BUITENLANDS NIEUWS

In numismatische kringen in de Verenigde Staten heerst enige onrust tengevolge van recente overheidsmaatregelen betreffende het bezit van goud. Sinds bijna 30 jaar is reeds een algemeen verbod van kracht tegen het bezit van goud in verschillende vormen, zowel ten aanzien van inwoners als van Amerikaanse burgers in het buitenland. Hierop waren verschillende uitzonderingen, waarvan voor verzamelaars van belang is, dat geoorloofd is het bezit van „gold coins of special value to collectors of rare and unusual coin”, als hoedanig beschouwd worden alle gouden munten geslagen voor 5 april 1933. Nadat enige maanden geleden het bezit van goud in baren voor Amerikanen in het buitenland verboden was, is thans bij *presidential order* van 20 juli voor dezelfde groep de uitzondering voor gouden munten van voor 1933 ingetrokken; bezitters dienen deze munten van de hand te doen of voor 1 januari 1963 in te voeren in de Verenigde Staten, waarbij het bewijs geleverd dient te worden, dat de stukken voor 20 juli verworven waren. Overigens zal in- en uitvoer verboden zijn, behoudens met speciale vergunningen.

Op het ogenblik is nog niets bekend over de mate waarin vergunningen voor verzamelaars, musea en handelaren zullen verleend worden. De verwarring wordt nog vergroot, doordat kort voor 20 juli door federale ambtenaren in Texas een aantal recente gouden munten bij handelaren in beslag genomen werden, hoewel hierop tot nog toe geen verdere actie gevolgd is. Sommigen zien hierin een voorloper van meer algemene maatregelen om het reeds lang geldende, maar niet toegepaste verbod van het bezit van na 1933 geslagen gouden munten effectief te maken.

H. E. v. G.

BINNENLANDS NIEUWS

In het Gemeentemuseum te den Haag is de afdeling Kunstnijverheid geheel nieuw ingericht. In een der aan de Italiaanse Renaissance gewijde zalen is een kleine vitrine ingericht met Italiaanse penningen uit de vijftiende eeuw, van Pisanello en van Matteo de' Pasti. Deze zijn afkomstig uit de verzameling Hofstede de Groot.

Bij de tentoonstelling „Lente der Christelijke Kunst”, die tot eind september in het Bonnefantenmuseum te Maastricht werd gehouden, is een der afdelingen getiteld „Begin der Christelijke Numismatiek”. Onder deze benaming wordt het binnendringen van Christelijke motieven op de Romeinse munten verstaan. De tentoongestelde stukken – waarvan tevens fotografische vergrotingen zijn opgesteld – zijn afkomstig uit de eigen verzameling en uit het Museum van de Catacombenstichting te Valkenburg.

Het Museum Prinsenhof te Delft heeft ook dit jaar weer zijn poorten ontsloten voor de deelnemers aan en de bezoekers van de Oude Kunst en Antiekbeurs, die daar van 24 augustus tot 12 september gehouden werd. De firma Schulman stalde weer zijn munten en penningen uit, ditmaal in verlichte wandvitrines.

Behalve de Nederlandse stukken – gouden V.O.C. dukaton van Holland, gouden afslagen van Friese stuiver en oord; noodmunten, historie-, familie- en gildepenningen, enz. – trokken dit jaar ook de Romeinse munten veel aandacht.

De door het Kon. Penningkabinet samengestelde schooltentoonstelling werd in juli getoond in de Gemeentespaarbank te Arnhem voor scholieren. Dankzij de pers toonde ook het grote publiek veel belangstelling.

PUBLICATIES

J. Schulman, *Handboek van de Nederlandse munten van 1795—1961*, 2e druk, Amsterdam 1962.

Het mag voor de auteur wel een bijzondere voldoening zijn, dat zijn in 1946 verschenen Handboek thans geheel uitverkocht is. Het overzichtelijke en volledige werk heeft er ongetwijfeld toe bijgedragen de belangstelling van verzamelaars voor „het Koninkrijk” te stimuleren en daardoor de spoedige verschijning van een nieuwe druk nodig te maken. De auteur heeft hiervan gebruik gemaakt om het werk in tweeërlei opzicht aan te vullen, zonder de oorspronkelijke opzet te wijzigen.

Eenzijds is de uitvoerige algemene inleiding hier en daar aangevuld en gecorrigeerd en is de beschrijving van de munten uit de periode 1795—1945 nauwkeurig bijgewerkt op grond van inmiddels te voorschijn gekomen stukken en verschenen publikaties. De schrijver heeft — terecht — gemeend de nummering van de eerste uitgave geheel intact te moeten laten. Dit heeft tot noodzakelijk gevolg, dat het gebruik van a — en bis-nummers — die reeds in de 1e uitgave zowel voor varianten als voor toevoegingen van het laatste ogenblik gebruikt werden — thans zeer weinig systematisch geworden is. Dit nadeel is echter zeker minder groot dan de verwarring die een volledige omnummering veroorzaakt zou hebben. Jammer is dat sommige nieuwe vondsten hierdoor minder goed tot hun recht komen: zo zijn de Russische navolgingen van dukaten wel aangeduid, maar niet als een groep bijeen te vinden. Dit neemt echter niet weg, dat de talrijke in de laatste tijd aan de dag gekomen nieuwe stukken en variaties consciëntieus zijn opgenomen. Een enkel onderdeel zoals de „huismunten” is zelfs geheel opnieuw bewerkt en ondanks

halssbrekende manipulatie met de nummering zeer overzichtelijk geworden.

Geheel nieuw is uiteraard de uitvoerige behandeling in de hoofdstukken VII—XI van de sedert 1945 geslagen munten, waarbij men zich slechts de vraag kan stellen of het in hoofdstuk X behandelde Esperantisten-geld wel opgenomen diende te worden. Te waarderen daarentegen is de vermelding van recente uitgaven voor Suriname en de Antillen en de nieuwe bewerking van de vroeger zeer provisorische behandeling van het oorlogsgeld. Tegenover de vroegere druk zijn weggelaten de door 's Rijks Munt voor buitenlandse regeringen uitgevoerde opdrachten en de Zuid-Nederlandse huismunten.

De uitvoering van het werk is dezelfde gebleven, papier en band zijn echter van aanmerkelijk betere kwaliteit. Hierdoor is ook de illustratie duidelijker geworden, al zijn helaas een aantal clichés beschadigd.

H. E. v. G.

J. Sprenger, *Nederlandse en Luikse munten in het Provinciaal Museum voor Kunst en Oudheden (Bonnefantenmuseum) te Maastricht*, uitgave: Limburgs Geschied- en Oudheidkundig Genootschap, Maastricht 1962.

Na de publicatie van de kleine collectie Romeinse munten heeft drs. Sprenger thans de veel omvangrijker verzameling latere munten in een afzonderlijke, keurig in off-set uitgevoerde en met 6 platen geïllustreerde catalogus uitgegeven. De munten van de Nederlanden in de ruimste zin en van het Prinsbisdom Luik, zoals in het tweeverig Maastricht betaamt, vormen het leeuwendeel van de verzameling. Bij de van grote akribie getuigende beschrijving is de nadruk gelegd op het Limburgse karakter van de museumcollectie: de te Maastricht geslagen Brabantse en Luikse munten en die van de Lim-

burgse heerlijkheden worden uitvoerig beschreven, terwijl voor andere stukken zoveel mogelijk met verwijzing naar bestaande handboeken wordt volstaan. De catalogus zal dan ook goede diensten bewijzen aan Limburgse verzamelaars. Van wetenschappelijk belang zijn vooral de beschrijvingen van een aantal zeldzame of onbekende stukken en de gegevens over een 15-tal grotere en kleinere muntvondsten die geheel of gedeeltelijk in de verzameling opgenomen zijn.

De catalogus geeft tevens een merkwaardig beeld van de ontwikkeling van een provinciale muntverzameling. Zulke collecties plegen op drie wijzen te groeien: door systematische aankoop van munten van de eigen provincie (bijv. het Centraal Museum te Utrecht), door verwerving van ter plaatse gevormde particuliere collecties en door regelmatige opname van ter plaatse gevonden muntschatten en losse munten (het Fries Museum te Leeuwarden combineert op voorbeeldige wijze de beide laatste typen). De Maastrichtse reeks blijkt in hoofdzaak op de derde bron terug te gaan. De thans aanwezige collectie geeft dan ook naast een zeer summier overzicht van de muntslag ter plaatse, vooral een goede indruk van de zeer gemengde circulatie in het verbrokkelde Limburgse gebied.

H. E. v. G.

Prof. Dr. A. N. Zadoks-Jesephus Jitta en Drs. W. A. van Es, *Muntwijzer voor de Romeinse Tijd*, den Haag, 1962.

Dit boek, dat een overzicht geeft van de Romeinse muntslag, is in de eerste plaats bedoeld voor de archeoloog, maar het kan ook het inzicht van de verzamelaar verruimen en hem met de determinering van zijn munten helpen. In het volgende nummer van de Geuzenpenning zal een bespreking van het boek worden opgenomen.

J. P. G.

Israel Numismatic Bulletin, 1, jan-mrt.; 2, april-jul. 1962. Uitgegeven door de Israel Coins and Medals Company Ltd. Jeruzalem, Israel.

De moderne staat Israel beschouwt zichzelf als een herleving van het oude Bijbelse Israel. Vandaar dat de archeologie, die de band met het verleden aanschouwelijk maakt, er zo populair is. Hierbij worden de munten, als talrijke getuigen van het dagelijks, economisch en kulturele leven, niet verwaarloosd. De Geuzenpenning heeft aan deze activiteiten al enige aandacht gewijd. In het nummer van 1 januari van dit jaar kwam onder Buitenlands Nieuws een verslag voor van het 5e numismatisch

Bij het

MUSEUM VAN DE KANSELARIJ DER NED. RIDDERORDEN

kan worden geplaatst een zeer beschaafde, representatieve vrouwelijke kracht als

Assistente van de Beheerder

Vereisten: een ruime algemene ontwikkeling en historische belangstelling. Leeftijd ongeveer dertig tot veertig jaar.

Salaris volgens rijksregeling. Sollicitatiebrieven aan de secretaris van de Kanselarij der Nederlandse Orden, Javastraat 50 te 's Gravenhage.

kongres in Israel, dat gehouden werd in het zo juist voltooide numismatisch museum te Tel-Aviv, waar ook prof. Zadoks een lezing heeft gehouden.

Onder de stimulerende redactie van grote numismaten als L. Kadman, A. Kindler en anderen, verschijnt sinds 1956 een groots opgezet Corpus Nummorum Palaestinensium, waarvan de eerste vier delen al verschenen zijn. Nu is men dit jaar begonnen met de publikatie van een pendant van onze Geuzenpenning, *Israel Numismatic Bulletin*, dat voorlopig eens in de vier maanden zal verschijnen, maar dat op de duur als maandblad uitgegeven zal worden. Gelukkig is het blad in het Engels gesteld, zodat ook het buitenland kennis zal kunnen nemen van de bloei van de numismatiek in Israel.

Het Tijdschrift wordt uitgegeven door de *Israel Coins and Medals Company*, onder redactie van Leo Kadman, voorzitter van de *Israel Numismatic Society*.

De Israel Coins and Medals Company is een naamloze vennootschap, waarvan alle aandelen in handen van de staat zijn. In 1961 opgericht, nam hij de activiteiten over van de afdeling Munten en Penningen van het Kabinet van de Minister President. Doel van de vennootschap is het uitgeven van herdenkingsmunten en officiële penningen. De winst komt geheel ten goede aan werken ter verfraaiing en instandhouding van archeologisch plaatsen. Zo werd in Beth She'arin, de zetel van de Sanhedrin in de Mishna periode, een weg gebouwd naar de graven, een park in de omstreken aangelegd, elektrisch licht in de grotten aangebracht, terwijl een grot als museum werd ingericht.

In het nieuwe tijdschrift wordt een ruime plaats ingeruimd voor een katalogus van de door de vennootschap uitgegeven herdenkingsmunten en penningen. Deze worden in beperkt aantal vooral ten behoeve van ver-

zamelaars geslagen. De eerste herdenkingsmunt was in 1958 in Utrecht geslagen ter herdenking van het tienjarig bestaan van de staat Israel. Sindsdien komen elk jaar een dergelijke verjaardagsmunt en een „chanoeka” munt uit. Deze munten, die een waarde-aanduiding van 5 pond hebben, moeten onderscheiden worden van de officiële penningen. De eerste is weer in 1958 geslagen, en geeft op de kz. een afbeelding van de bekende Romeinse Judaea Capta munt, na de inname van Jeruzalem in 70 nC geslagen. Op de vz. luidt het opschrift Israel Liberata, en naast de palmboom die op de Judaea Capta munt prijkte, staat nu een Israeli die een boom plant en een vrouw die een kind naar de zon optilt.

Behalve een katalogus van dergelijke nieuwe munten en penningen, bevat het blad wetenschappelijke artikelen over de antieke munten van Israel-Palestina, publikaties van de talrijke vondsten, verslagen van de activiteiten van de Israel Numismatic Society en haar afdelingen in Jeruzalem, Tel-Aviv, Haifa en op het platteland. Boekbesprekingen zullen verschijnen, terwijl in een speciale rubriek de beginner wegwijs wordt gemaakt. In het zojuist verschenen tweede nummer zijn de voordrachten opgenomen van het 5e numismatisch kongres, waaronder dus ook de zeer interessante lezing van prof. Zadoks, die daarin de principes ontvouwt die ten grondslag liggen aan stijl, manier en voorstelling van de Romeinse keizers munten.

J. P. G.

Erratum

In de prijslijst van penningen in het julinummer moet bij de penning 1948 I f 10,50 veranderd worden in f 16,50. De penningen moeten betrokken worden door tussenkomst van de Secretaris-Penningmeester.

NUMISMATISCHE KRINGEN

Kring Limburg
(Secr.: Sint Hubertuslaan 25
Maastricht)

Kring Groningen
(Secr.: Nieuweweg 12a)

65e bijeenkomst op 20 maart 1962 — De eerste helft van de avond werd verzorgd door mevr. prof. dr. A. N. Zadoks-Josephus Jitta, die voor ons verschillende typen van Romeinse munten besprak. Ook vertelde zij ons interessante bijzonderheden over het materiaal waarvan de munten geslagen waren en over de verschillende soorten van patina. Na de pauze hield dr. J. Nijhoff, zijn voordracht over „Groats van Engelse Koningen, Edward III tot Maria Tudor“.

66e bijeenkomst op 18 april 1962 — Enige leden vertelden iets over een aantal munten of penningen uit hun kollektie. J. Broekema: „Noodmunten, plantagemunten en huismunten“. E. E. Puister: „Een portretpenning van Christoffel van Ewsum (1524-1583), de eerste portretpenning van een inwoner van de provincie Groningen“. J. A. Elserman: „Vroedschapspenningen van Rotterdam, Den Haag en Alkmaar“.

67e bijeenkomst op 22 mei 1962 — Onze Kringavond werd deze maal in het Provinciaal Museum van Drenthe te Assen gehouden. De conservator der prae- en protohistorische afdeling, drs. J. D. van der Waals, heeft ons daar een aantal muntvondsten uit de provincie Drenthe laten zien. Achtereenvolgens bekeken we de vondsten van Havelte (O), Balloo, Borgercompascum, Anlo, Nietap (Gr) en tot slot de bekende vondst van gouden munten en halssieraden uit Beilen.

68e bijeenkomst op 13 juni 1962 — Na bespreking van enige interne aangelegenheden en nadat een aantal munten besproken waren, werd onder behoorlijke belangstelling een zeer geanimeerde ruilbeurs gehouden.

27e bijeenkomst op 1 maart 1962 — Te Roermond werd in samenwerking met de Kring Roermond van het Limburgs Geschied- en Oudheidkundig Genootschap onder grote belangstelling door N. de Meyer uit Gent een lezing gehouden getiteld „De Stedelijke munt van Roermond“. Spr. illustreerde zijn betoog, aan de hand van verscheidene exemplaren uit zijn verzameling. Voorzitter Moers had bij deze gelegenheid een kleine munttentoonstelling in door hem zelf vervaardigde vitrines ingericht, die zeer de aandacht trok.

28e bijeenkomst op 5 mei 1962 — De heer Marcel Hendrickx uit Maaseik sprak over de Griekse muntslag op het eiland Sicilië, verduidelijkt met lichtbeelden. De opkomst was helaas beneden de verwachting.

29e bijeenkomst op 30 juni 1962 — Dr. Ir. F. Kurris sprak over enkele 12e en 14e eeuwse munten waarop de sleutel van Sint Servaas en de heilige zelf op voorkomt. Dit ontlokte mede in verband met de Heiligdomsvaartfeesten aan de kleine kring van aanwezigen een levendige gedachtenwisseling.

30e bijeenkomst op 4 augustus 1962 — De Numismatische Kring Limburg, vertegenwoordigd door een dertien leden, was ditmaal te gast bij het Koninklijk Penningkabinet te Den Haag. De ontvangst was zeer hartelijk. Mevr. prof. Zadoks hield een inleiding over het ontstaan en de ontwikkeling van het Kon. Kabinet, en gaf vervolgens een overzicht van de muntslag ten tijde der Klassieke Oudheid. Drs. van der Meer gaf een overzicht van de middeleeuwse en moderne munten en vestigde ook de aandacht op de Penningkunst. Daarna werd een rondgang gemaakt in de fraaie expositiezaal.

COIN GALLERIES
123 WEST 57TH STREET
NEW YORK 19, N.Y.

PUBLIEKE VEILING

9 en 10 november 1962

*Belangrijke verzameling van zeldzame Poolse, Nederlandse en
Zweedse munten*

In onze publieke veiling in november worden drie ongewone verzamelingen aangeboden. In de eerste plaats een uitgelezen collectie van *Poolse gouden munten*, bestaande uit 150 uiterst zeldzame stukken daterend uit de 16e tot 18e eeuw, in verschillende denominaties. Het merendeel van de munten is in F.D.C. conditie.

De collectie *Nederlandse gouden munten, 1795-1933* van W. Alton Jones geeft een haast volledig overzicht van deze interessante serie.

Met de collectie Bengtson worden zeldzame Zweedse zilveren en koperen munten aangeboden, daterend van de Middeleeuwen tot de 19e eeuw. Hieronder bevinden zich vele zeldzaamheden, o.a. „Ausbeute Taler”.

Een van de opmerkelijkste verzamelingen in deze serie die in jaren is voorgekomen.

Deze veiling omvat in totaal meer dan 400 belangrijk gouden munten. De catalogus komt eind september gereed.

M. C. HIRSCH A.B. (Harry Glück)

Regeringsgatan 59, Stockholm

Telephon 11 05 56

MÜNZEN UND MEDAILLEN - MONNAIES ET MEDAILLES
COINS AND MEDALS

B. A. SEABY LTD. · MUNTEN EN PENNINGEN

65, Great Portland Street, LONDEN, W. I.,

Uitgevers van: "SEABY's Coin and Medal Bulletin" - Numismatische
artikelen en prijslijsten Prijs 10/6 per jaar.

"Roman Coins and their Values" door H. A. Seaby,
gebrocheerd 10/6, linnen band 14/—.

"Standard Catalogue of British Coins", Vol I-England,
gebrocheerd 14/—, linnen band £ 1.

"Greek Coins and their Values"
gebrocheerd 16/—, linnen band 22/6.

Monnaies et Médailles - Jetons - Sceaux - Décorations

Librairie numismatique

EXPERTISES

JULES FLORANGE & CIE

S.A.R.L.

- Maison fondée en 1890

17, rue de la Banque - PARIS 2e - Tél. LOUvre 09-32 - R.C. 20475 B.

P. & P. SANTAMARIA

NUMISMATICA

ROMA

PIAZZA DI SPAGNA 35

HANS M. F. SCHULMAN (Zoon van Maurits Schulman, Amsterdam)

545 Fifth Avenue - NEW-YORK - 17 N.Y. U.S.A.

MUNTEN, MEDAILLES, DECORATIES, NUMISM. BOEKEN

Grote voorraad, ook van Nederlandse Munten en Penningen

Geregelde veilingen - Vraagt mijn prijslijsten

N.V. KONINKLIJKE BEGEER VOORSCHOTEN

(HOLLAND)

PENNINGEN — EDELSMEEDWERKEN

RIDDERORDEN EN ERETEKENEN

SPORTMEDAILLES EN INSIGNES

JACQUES SCHULMAN N.V. - Keizersgracht 448 - **AMSTERDAM**

MUNTEN EN PENNINGEN VAN DE OUDSTE TIJDEN TOT OP HEDEN

EXPERTISES - VERKOOP - INKOOP - VEILINGEN

LEVERANCIER VAN RIDDERORDEN EN ERETEKENEN.

Uitgever van:	Handboek Nederlandse munten 1795—1961	f 20,—
	Munten Nederlandse Gebiedsdelen Overzee 1601—1948	f 25,—
	H. Enno van Gelder en M. Hoc. Les Monnaies des Pays-Bas Bourguignons et Espagnols	f 50,—
	R. Ratto. Monnaies Byzantines	f 45,—
	Dr. A. Polak. Joodse penningen i.d. Nederlanden	f 18,—
	Kaart Muntplaatsen van Nederland	f 5,—
	(voor leden Genootschap f 4,—)	

ADOLPH HESS A.G., LUZERN

Haldenstrasse 5 - Telephon 2 4 3 9 2

*MÜNZEN UND MEDAILLEN - MONNAIES ET MÉDAILLES
COINS AND MEDALS*

HEINRICH PILARTZ

Münzen und Medaillen — Monnaies et Médailles
Coins and Medals
Auktionen

KÖLN

Klingelpütz 16 — Tel. 215404

Em. BOURGEY

Expert en Médailles auprès du
Tribunal Civil de la Seine
PARIS 9e
7, Rue Drouot

MONNAIES ET MÉDAILLES

DR. BUSSO PEUS

MÜNZENHANDLUNG

FRANKFURT AM MAIN

NEUHAUSZSTRASSE 13 — TEL. 59 24 61

SPINK & SON, Ltd., 5, 6 & 7 King Street, St. James's, LONDON S.W. 1

announce the following new publications:

„Introduction à la Numismatique Byzantine” by Dr. Henry Longuet. 6¼ × 9¼ ins.
158 pages, XXIV plates. Cloth. 70 shillings.

The first new book on the Byzantine series for 30 years.

Catalogue of Papal Medals.

5½ × 8½ ins. 123 pages, card covers. 17s 6d

A reprint of the original standard catalogue of 1898, still the only useful quick-reference work on the series.

„The Coinage of South Germany in the Thirteenth Century” by Dr. D. M. Metcalf.
9½ × 7¼ ins. 79 pages, illustrations. 21 maps, diagrams ect. Card Covers. 21 shillings.
A close and erudite study of an important European series.

„Medals Awarded to North American Indian Chiefs” by M. A. Jamieson.
8½ × 5¼ ins. 66 pages, fully illustrated. card covers. 42 shillings.

A reprint of the original work, first published in 1936.

MAISON CLEMENT PLATT

49 Rue de Richelieu

PARIS I

MONNAIES — MÉDAILLES
JETONS — DÉCORATIONS
LIBRAIRIE NUMISMATIQUE
ANTIQUITÉS ARCHÉOLOGIQUES

MÜNZEN UND MEDAILLEN A.G.

Malzgasse 25 - BASEL

Onder leiding van: Erich Cahn, Dr Herbert Cahn, Pierre Strauss

Belangrijke voorraad munten en penningen uit alle tijdperken en landen

Maandelijks geïllustreerde prijslijsten, gratis op aanvraag

GERHARD HIRSCH

NUMISMATIKER

MÜNCHEN - 2 - PROMENADEPLATZ 10

ANKAUF — VERKAUF — VERSTEIGERUNGEN

OSCAR RINALDI & FIGLIO

NUMISMATEN

VERONA - Casa di Giulietta - ITALIA

Uitgevers van het blad „ITALIA NUMISMATICA”

Abonnementsprijs per jaar: US \$ 3.00